

Konsekvensutredning – förslag till föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende

Dnr 4.1-71898/2024

Konsekvensutredning – förslag till föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende

Innehåll

1 Bakgrund	4
1.1 Gällande rätt	4
1.2 Bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på ..	6
1.3 Det aktuella problemet och den förändring som Socialstyrelsen eftersträvar	7
1.4 Alternativa lösningar och effekter om ingen reglering kommer till stånd	8
1.5 Ändring i annan föreskrift	8
2 Socialstyrelsens förslag och överväganden	10
2.1 Genomgång av Socialstyrelsens förslag och överväganden	10
2.2 Kontakter under författningsarbetet	30
3 Konsekvenser av förslagen	33
3.1 Berörda av regleringen	33
3.2 Kostnader och intäkter för kommunerna	33
3.3 Kostnader och intäkter för regionerna	34
3.4 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	34
3.5 Kostnader och intäkter för staten	37
3.6 Kostnader och intäkter för företag och andra enskilda	38
3.7 Konsekvenser för jämställdhet	50
3.8 Konsekvenser för enskilda.....	51
3.9 Barnkonsekvensanalys	52
Konsekvenser för brottsligheten.....	55
3.10 Åtgärder för att förslaget inte ska medföra mer långtgående kostnader/begränsningar än nödvändigt för att uppnå syftet	56
3.11 Bedömning av om förslagen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU	56
4 Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och informationsinsatser	57
4.1 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	57
4.2 Informationsinsatser	57
4.3 Hur och när konsekvenserna av förslagen kan utvärderas	57

1 Bakgrund

Skyddat boende kan ofta vara ett viktigt första steg för våldsutsatta att komma bort från våldet. Den 1 april 2024 infördes skyddat boende som en boendeinsats enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL.¹ Innan dess har skyddat boende inte varit en reglerad boendeinsats. Det har inte heller tidigare krävts tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg, IVO, för att få bedriva ett skyddat boende. I SOU 2017:112 *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende* konstaterades att kvaliteten mellan olika skyddade boenden har varierat.² Syftet med de lagändringar som trädde i kraft den 1 april i år har bland annat varit att förbättra skyddet för och stödet till personer som behöver skyddat boende och se till att de får en insats av god kvalitet.³

Det har införts bestämmelser om krav kopplat till kvalitet och säkerhet i skyddade boenden i socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen (2001:937), SoF. I Socialstyrelsens här presenterade förslag till föreskrifter och allmänna råd preciseras och kompletteras dessa krav.

Författningen riktar sig till kommuner och privata aktörer (till exempel stiftelser, ideella föreningar och bolag) som driver eller vill bedriva skyddat boende. Syftet med förslagen är att bidra till att insatsen skyddat boende håller en god kvalitet och erbjuder trygghet och säkerhet för de personer som vistas i boendet. Författningen syftar också till att minska de skillnader i kvaliteten mellan olika skyddade boenden som finns idag samt vara ett stöd för IVO vid deras tillsyn och tillståndsprovning.

1.1 Gällande rätt

Med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Om ett sådant boende drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt.⁴

Kommunen ansvarar för att det finns tillgång till skyddade boenden.⁵ Regeringen har anfört att olika skyddssökande inte bör blandas på ett

¹ Se 6 kap. 1 a § SoL.

² Se *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende* (SOU 2017:112) s. 289 och proposition 2023/24:31 Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende s. 202 ff.

³ Jfr prop. 2023/24:31 s. 1 och 78 f.

⁴ Se 3 kap. 1 b § SoF.

⁵ Se 6 kap. 2 § SoL.

olämpligt sätt i ett skyddat boende, vilket medför att det finns behov av skyddade boenden som är inriktade på olika grupper.⁶ Skyddsaspekter, inriktning och kompetens utifrån individuella behov hos enskilda och grupper är exempel på aspekter som kommunen kan behöva överväga vid säkerställandet av tillgången till skyddat boende.⁷ I förarbetena lyfts vikten av att det i tillståndsgivningen säkerställs att det skyddade boendet är anpassat för den målgrupp som det skyddade boendet ska ta emot.⁸

Skyddat boende är en tillfällig insats som ges med utgångspunkt i de behov som finns hos individen. Beslutet om insats fattas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån en behovsprövning som grundar sig på nämndens utredning (11 kap. 1 § SoL).⁹

Nedan redogör Socialstyrelsen för ytterligare några av de bestämmelser som gäller för skyddat boende.

Insatsen ska vara av god kvalitet

Det framgår av 3 kap. 3 § SoL att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Kravet på god kvalitet gäller för skyddade boenden oavsett utförare, det vill säga för såväl kommunalt drivna skyddade boenden som för privata verksamheter som genomför insatsen på uppdrag av nämnden.¹⁰

Kompetens hos föreståndare och övrig personal

I skyddat boende ska det finnas en person med lämplig utbildning som förestår verksamheten. Det ska också finnas sådan personal som i övrigt behövs för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet.¹¹

Tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar

Ett skyddat boende ska ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna ge skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.¹²

En följd av att ett skyddat boende är en kombination av boende och målgruppsanpassade insatser är att boendena behöver vara bemannade med

⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 85.

⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 80.

⁸ Se prop. 2023/24:31 s.206.

⁹ Se prop. 2023/24:31 s. 80 f.

¹⁰ Se 3 kap. 3 § SoL och prop. 2023/24:31 s. 199.

¹¹ Se 3 kap. 5 § SoF.

¹² Se 3 kap. 3 a § SoF.

personal i tillräcklig omfattning för att motsvara enskildas behov av stöd och hjälp i boendet.¹³

Särskilda krav på boenden som tar emot barn

När det gäller skyddade boenden som tar emot barn ska boendet vara lämpligt för barn oavsett ålder och kön och det ska finnas personal med kunskaper om barns behov och rättigheter. I boendet ska det även finnas en särskilt utsedd person som har i uppgift att ge information till barnet, genomföra säkerhetsplanering för barnet, ansvara för kontakterna med socialtjänsten i fråga om barnet och att följa upp barnets utveckling under tiden i det skyddade boendet.¹⁴

1.2 Bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på

Förslagen stöder sig på följande bemyndiganden:

8 kap. 1 § socialtjänstförordningen

Enligt 8 kap. 1 § SoF får Socialstyrelsen meddela sådana föreskrifter inom socialtjänsten som behövs till skydd för enskildas liv, personliga säkerhet eller hälsa i verksamhet som avser

1. barn och unga,
2. äldre personer,
3. personer med funktionsnedsättning,
4. missbrukare, och
5. personer som anges i 5 kap. 11 och 11 a §§ SoL.

8 kap. 5 § socialtjänstförordningen

Socialstyrelsen får även, enligt 8 kap. 5 § SoF, meddela ytterligare föreskrifter om verkställigheten av SoL, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall och lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende samt föreskrifter om verkställigheten av SoF.

¹³ Se prop. 2023/24:31 s. 199.

¹⁴ Se 3 kap. 3 a § SoF.

1.3 Det aktuella problemet och den förändring som Socialstyrelsen eftersträvar

Vuxna och barn som behöver skyddat boende befinner sig i en utsatt situation. Som nämnts ovan har inte skyddat boende varit en lagreglerad insats tidigare och det har inte heller krävts tillstånd från IVO för få bedriva skyddade boenden och kvaliteten mellan olika skyddade boenden har varierat.

De föreslagna föreskrifterna och allmänna råden syftar till att bidra till en styrning av verksamheterna så att insatsen håller en god kvalitet och är trygg och säker för de som vistas i boendena. Syftet med författningen är också att insatsen blir mer jämlik över landet. Förhoppningen är att förslagen kan bidra till att våldsutsatta vuxna och barn efter vistelsen i det skyddade boendet kan återgå till ett liv fritt från hot, våld eller andra övergrepp.

Behov av en flexibel reglering

Socialstyrelsens senaste kartläggning av skyddade boenden i Sverige visar det finns stora skillnader mellan olika skyddade boende. Skyddade boenden drivs av olika aktörer, är olika stora och tar emot olika målgrupper.¹⁵ Skyddade boenden är även utformade på olika sätt. Vissa utgörs av kollektiva boenden, andra består av friliggande lägenheter med bemanning som är lokaliserad till en organisatorisk enhet i närområdet, eller som en kombination av dessa. De flesta skyddade boenden är små, endast 8 procent har fler än 20 platser.¹⁶

Under framtagandet av den föreslagna författningen har Socialstyrelsen bland annat träffat myndigheter, civilsamhällesorganisationer och personal vid skyddade boenden som tar emot olika målgrupper. Socialstyrelsen har även träffat Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, och haft återkommande möten med IVO. I stort sett samtliga aktörer har lyft att det behöver finnas skyddade boenden med olika inriktning och olika utformning eftersom boendena har olika utformning och tar emot olika målgrupper. Behoven hos enskilda skyddssökande kan även skilja sig åt.¹⁷

Målgruppernas olika behov av stöd och skydd medför att bland annat kompetensen hos personalen och bemanningen behöver anpassas till de

¹⁵ Läs mer i Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige från 2020.

¹⁶ Se Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige från 2020.

¹⁷ Jfr prop. 2023/24:31 s. 80 och 206.

grupper som verksamheten är avsedd för. Vid framtagandet av den föreslagna författningen har Socialstyrelsen därför utformat bestämmelser så att de ger utrymme för flexibilitet och behovsanpassade lösningar när detta varit möjligt.

1.4 Alternativa lösningar och effekter om ingen reglering kommer till stånd

Socialstyrelsen bedömer att andra insatser, som exempelvis kunskapsstöd eller informationsinsatser, inte på ett tillräckligt effektivt sätt skulle styra verksamheterna mot en god och jämlik kvalitet. Bindande regler kan bara ges genom föreskrifter.

Om ingen reglering kommer till stånd skulle detta, enligt Socialstyrelsens bedömning, kunna leda till att vissa av de brister som konstaterats kopplat till kvaliteten kvarstår. En nationell reglering kan tydliggöra verksamheternas ansvar och bidra till att kvaliteten stärks och jämlikheten ökar i berörda verksamheter i hela landet.

I avsnitt 2.1 beskrivs de övervägande som Socialstyrelsen gjort vid förslagen till bestämmelser.

1.5 Ändring i annan föreskrift

Av 6 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relation framgår att socialnämnden vid behov ska erbjuda en våldsutsatt vuxen stöd och hjälp i form av ett lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den vuxnas behov av skydd med utgångspunkt i nämndens utredning, inklusive den aktuella riskbedömningen. Som allmänna råd till den bestämmelsen framgår att om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Boendet som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn, oavsett ålder och kön. I boendet bör det finnas personal med kunskap om barns behov. Detta regleras numera i socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen.

En konsekvens av de regler om skyddat boende som trädde i kraft den 1 april 2024¹⁸ är att 6 kap. 2 § HSLF-FS 2022:39 om tillfälligt boende samt det allmänna rådet till samma bestämmelse behöver upphävas.¹⁹

¹⁸ Se 6 kap. 1 a § SoL, 3 kap. 1 b och 3 a §§ SoF.

¹⁹ När 6 kap. 2 § upphävs får paragraferna efter, dvs. 6 kap. 3, 4, 5 och 6 §§, en ny numrering.

Konsekvensutredning – förslag till föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende

Eftersom upphävandet är en konsekvens av nya bestämmelser och inte medför några ändringar i sak bedömer Socialstyrelsen i enlighet med 4 § andra stycket förordningen om konsekvensutredningar att det saknas skäl att konsekvensutreda upphävandet.

2 Socialstyrelsens förslag och överväganden

2.1 Genomgång av Socialstyrelsens förslag och överväganden

Nedan redogörs för Socialstyrelsens förslag till föreskrifter och allmänna råd och de överväganden som gjorts kopplat till de krav och rekommendationer som föreslås.

1 kap. Tillämpningsområde

Det föreslås framgå av författningen att föreskrifterna ska tillämpas av den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende enligt 3 kap. 1 b § SoF. Detta för att tydliggöra vilka som omfattas av bestämmelserna.

2 kap. Ledningssystem

Kapitlet inleds med en hänvisning till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete och att den som bedriver socialtjänst ansvarar för att det finns de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet.

Krav på rutiner

Ett krav föreslås på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska fastställa rutiner för:

- hur bedömningen av om ett boende är lämpligt för en person som socialnämnden ansöker om inskrivning för ska göras,
- hur säkerhetsplaneringen ska genomföras,
- hur skyddade personuppgifter ska hanteras, och
- hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap 1§ SoL ska fullgöras.

Överväganden

Att det ska finnas de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet följer av kraven i SOSFS 2011:9. Socialstyrelsen anser dock att det finns skäl att särskilt lyfta och ställa krav på att alla verksamheter ska fastställa rutiner för de områden som föreslås ovan. Detta är områden som Socialstyrelsen bedömer är centrala för att tryggheten och säkerheten ska kunna upprätthållas vid skyddade boenden. Detta är även rutiner som många av de aktörer som Socialstyrelsen träffat lyft som viktiga

för verksamhetens kvalitet. Det framgår även av Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden att en hög andel av de skyddade boendena har rutiner för de områden som föreslås.²⁰

Bestämmelsen ska dock inte läsas som att det enbart är dessa rutiner som behövs, SOSFS 2011:9 ställer krav på att det ska finnas de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet.

3. Säkerhetsarbete

Systematiskt säkerhetsarbete

Socialstyrelsen föreslår en bestämmelse om att den som bedriver verksamheten i form av skyddat boende ska se till att det bedrivs ett systematiskt säkerhetsarbete i syfte att skapa och upprätthålla tryggheten och säkerheten i verksamheten.

I det systematiska säkerhetsarbetet ska det ingå att fortlöpande identifiera vilka risker som finns i verksamheten när det gäller tryggheten och säkerheten och vilka åtgärder som behöver vidtas för att skapa och upprätthålla tryggheten och säkerheten i verksamheten.

Överväganden

Att skyddade boenden bedriver ett systematiskt säkerhetsarbete är centralt för att tryggheten och säkerheten ska kunna upprätthållas i verksamheten. Med säkerhet avses i författningen skydd mot risken att utsättas för hot, våld eller andra övergrepp under vistelsen i det skyddade boendet medan trygghet mer tar sikte på individens upplevelse av att vistelsen i det skyddade boendet uppfattas säker.

Av IVO:s tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck framgår bland annat att många av de tillsynade verksamheterna²¹ inte arbetade systematiskt med att säkerställa barnens rätt till en trygg och säker vård.²² De föreslagna bestämmelserna syftar till att öka förutsättningarna för att insatsen är trygg och säker för de som vistas i boendet. Vikten av att kontinuerligt arbeta med den ”inre säkerheten” har lyfts som den viktigaste skyddsfaktorn av de aktörer som Socialstyrelsen varit i kontakt med under författningsarbetet.

²⁰ Se Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige från 2020.

²¹ Detta avsåg verksamheter som bedrevs i form av hem för vård och boende.

²² Se Tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, rapport från IVO (2024).

Några aktörer har föreslagit att det borde ställas krav på att det ska finnas en särskild person som är anställd för att arbeta med säkerhetsfrågor vid boendet och som har erfarenhet och utbildning inom detta område. Socialstyrelsen har övervägt detta förslag men bland annat med beaktande av de ekonomiska konsekvenserna ett sådant krav skulle medföra för verksamheter med endast ett fåtal platser bedömer Socialstyrelsens att det är tillräckligt att ställa krav på att den som bedriver verksamheten i form av skyddat boende ska se till att det bedrivs ett systematiskt säkerhetsarbete.

Säkerhetsplanering

Krav på säkerhetsplanering för vuxna

I författningen föreslås ett krav på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till att säkerhetsplanering genomförs tillsammans med varje vuxen person som är inskriven i ett skyddat boende.

Säkerhetsplaneringen ska ha till syfte att förebygga och förhindra att den vuxne utsätts för hot, våld eller andra övergrepp. Vidare ställs krav på att säkerhetsplaneringen ska revideras vid behov.

I ett allmänt råd till bestämmelsen rekommenderas att en säkerhetsplanering görs i samband med inskrivning och, när det är möjligt, i samband med utskrivning. I det allmänna rådet ges vidare rekommendationer om vad som bör ingå i en säkerhetsplanering.

Överväganden

Av förarbetena framgår att säkerhetsplanering ingår i det grundläggande stödet som ges i ett skyddat boende.²³

Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige visar att en vistelse på ett skyddat boende ofta inleds med en säkerhetsplanering eller ett säkerhetssamtal där personalen informerar om vikten av säkerhetstänkande med hänsyn tagen till bland annat tidigare riskbedömningar genomförda av socialtjänsten och polis. Av kartläggningen framgår att det var 92 procent som genomförde säkerhetsplanering vid inflyttning och 72 procent som genomförde säkerhetsplanering vid utflyttning.²⁴

I författningsförslaget ställs krav på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till att säkerhetsplanering genomförs tillsammans med varje vuxen person som är inskriven i ett skyddat boende och att säkerhetsplaneringen revideras vid behov. Säkerhetsplanering beskrivs i

²³ Se prop. 2023/24:31 s. 304.

²⁴ Se Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige (2020).

forskningen som en central intervention i arbetet med våld i nära relationer.²⁵

Av det allmänna rådet framgår att en säkerhetsplanering bör utgå från socialnämndens utredning och tidigare riskbedömningar om sådana finns, om inte bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt hindrar det. När det gäller tidigare genomförda riskbedömningar kan förutom socialnämnden, även polisen eller andra skyddade boenden ha genomfört sådana.²⁶

Vidare rekommenderas att en säkerhetsplanering görs i samband med inskrivning i det skyddade boendet och när det är möjligt i samband med utskrivning. Under författningsarbetet har det framkommit att en säkerhetsplanering i samband med utflyttning inte alltid är möjlig att genomföra, exempelvis om den enskilde själv plötsligt väljer att avbryta vistelsen eller flyttar på eget initiativ. Av Socialstyrelsens kartläggning framgår även att en utflyttning kan gå fort och att det inte alltid finns tid att genomföra en säkerhetsplanering.²⁷ Socialstyrelsen anser trots det att en säkerhetsplanering bör göras i samband med utflyttning när detta är möjligt. En sådan syftar till att ge stöd i hur den enskilde kan bidra till att upprätthålla sin egen säkerhet efter tiden i det skyddade boendet, vilket är en viktig del i skyddet mot att bli utsatt för hot, våld eller andra övergrepp efter tiden i det skyddade boendet.

Vidare föreslås i det allmänna rådet rekommendationer om vad som bör ingå i en säkerhetsplanering. I säkerhetsplaneringen bör ingå att

- identifiera situationer som kan innebära risk för hot, våld eller andra övergrepp,
- planera för vilka åtgärder som behöver vidtas för att förhindra att identifierade situationer uppstår, och
- planera för hur identifierade situationer ska hanteras om de uppstår.

Förslaget om vad som bör ingå i en säkerhetsplanering utgår från den information som Socialstyrelsen har tagit del av i samband med författningsarbetet samt från Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige.

I bestämmelsen ställs krav på att säkerhetsplaneringen ska revideras vid behov. Det räcker oftast inte att en säkerhetsplanering görs vid ett tillfälle. I det allmänna rådet rekommenderas att säkerhetsplaneringen revideras om det t.ex. tillkommit omständigheter eller inträffat händelser som kan innebära risk för hot, våld eller andra övergrepp eller inför riskhöjande

²⁵ Se bl.a. Davies, Lyon, & Monti-Catania, Safety planning with battered women (1998).

²⁶ Läs mer i Våld i nära relationer -handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården (2023), s. 154.

²⁷ Se Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige (2020).

aktiviteter. Omständigheter eller händelser som kan innebära risk för hot, våld eller andra övergrepp skulle till exempel kunna vara, när det gäller våld i nära relation, om den våldsutsatta avser att separera från våldsutövaren eller att umgänget avseende gemensamma barn ändras.

Vikten av att i samband med säkerhetsplaneringen även ge information om digital säkerhet har lyfts särskilt eftersom röjningsrisken, av de aktörer Socialstyrelsen träffat under författningsarbetet, beskrivits som hög vid användandet av digitala medier. Utvecklingen på detta område är snabb och verksamheter som driver skyddade boenden har lyft att idag kan rövning ske genom till exempel platstjänster eller andra spårningstjänster.

En viktig aspekt att ha med sig vid säkerhetsplaneringen är att verksamheten vid skyddade boenden ska bygga på förtroende för och samarbete med den enskilde och utformas så att vistelsen i boendet upplevs som meningsfull.²⁸ Vidare ska den enskildes integritet respekteras.²⁹ Forskning har visat att personer som själva vistats vid skyddade boenden upplever att vistelsen på skyddat boendet kan ge en känsla av att vara kontrollerad, instängd och begränsad.³⁰ Därför ställs bland annat krav på att säkerhetsplanering ska genomföras tillsammans med den vuxne.

Säkerhetsplanering för barn

När det gäller säkerhetsplanering för barn framgår det av 3 kap. 3 a andra stycket SoF att det vid boenden som tar emot barn ska finnas en särskilt utsedd person som har i uppgift att genomföra säkerhetsplanering för barnet. Avsnittet inleds med en hänvisning till den bestämmelsen. Precis som för vuxna föreslås ett krav på att säkerhetsplaneringen ska revideras vid behov.

I ett allmänt råd till bestämmelsen ges rekommendationer om de moment som kan ingå i en säkerhetsplanering för barn, vilket motsvarar de allmänna råd som ges för vuxna. Det föreslås att även den vårdnadshavare som barnet är placerad bör få stöd i hur vårdnadshavaren kan bidra till att upprätthålla barnets säkerhet samt att säkerhetsplaneringen ska anpassas utifrån varje barns ålder, mognad och individuella förutsättningar.

Att barnet t.ex. har rätt att vara delaktig i de åtgärder som rör barnet framgår redan av socialtjänstlagen och barnkonventionen.³¹

²⁸ Jfr 3 kap. 3 § SoF.

²⁹ Jfr 3 kap. 3 § SoF.

³⁰ 19 intervjuer med kvinnor som bott på skyddat boende, Felicia Forthmeier Doktorand, institutionen för socialvetenskap.

³¹ Se bl.a. 11 kap. 10 § SoL och artikel 12 i barnkonventionen.

Överväganden

Barn i skyddade boenden kan själva ha varit utsatta för hot, våld eller andra övergrepp, bevittnat våld mot en vårdnadshavare eller på andra sätt märkt konsekvenserna av våldet. Att säkerhetsplanering genomförs för barn är lika viktigt som att säkerhetsplanering genomförs för vuxna.

Många skyddade boenden genomför redan idag säkerhetsplanering eller säkerhetssamtal med medföljande barn i skyddat boende, i syfte att planera för hur eventuella säkerhetsrisker gällande barnet ska hanteras.³² Den 1 april i år infördes ett krav på att det vid boenden som tar emot barn ska finnas en särskilt utsedd person som har i uppgift att genomföra säkerhetsplanering för barnet.³³

I det allmänna rådet som gäller säkerhetsplanering för barn ges motsvarande rekommendationer som när det gäller säkerhetsplanering för vuxna. Eftersom barn vid skyddade boenden kan vara i olika åldrar och ha olika förutsättningar att ta till sig t.ex. information ställs krav på att säkerhetsplanering för barn ska anpassas utifrån barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar.

Det föreslås att även den vårdnadshavare som barnet är placerad med bör få stöd i hur vårdnadshavaren kan bidra till att upprätthålla barnets säkerhet.

4. Inskrivning i skyddat boende

Lämplighetsbedömning

I föreskriften föreslås att den som beslutar om inskrivningen, vid bedömningen av om boendet är lämpligt för den som ansökan gäller, ska utgå från nämndens utredning och bedömning av vilket behov av stöd och skydd som den vuxne eller barnet har.

Vid lämplighetsbedömningen ska särskilt beaktas hur den vuxne eller barnets behov av stöd och skydd kan tillgodoses med hänsyn tagen till:

- verksamhetens inriktning,
- tillgången till personal,
- personalens kompetens, och
- boendets utformning.

Vid bedömningen ska den som beslutar om inskrivning även beakta om inskrivningen kan få negativa konsekvenser för den person som ska skrivas

³² Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

³³ Se 3 kap. 3 a andra stycket § SoF.

in eller för övriga personer som är inskrivna i det skyddade boendet när det gäller tryggheten och säkerheten.

Vid beslut om inskrivning ska lämplighetsbedömningen även dokumenteras.

Överväganden

I föreskriften föreslås att den som beslutar om inskrivningen, vid bedömningen av om boendet är lämpligt för den som ansökan gäller, ska utgå från nämndens utredning och bedömning av vilket behov av stöd och skydd som den vuxne eller barnet har. Vid lämplighetsbedömningen ska den som beslutar om inskrivning särskilt beakta om det aktuella boendet har förutsättningar att tillgodose den enskildes behov av stöd och skydd med hänsyn tagen till verksamhetens inriktning, tillgången till personal, personalens kompetens och boendets utformning.

Behoven hos enskilda skyddssökande kan variera och det behöver därför finnas tillgång till skyddade boenden som är inriktade på olika målgrupper, exempelvis för att kunna ta emot personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, hbtqi-personer som utsätts för våld i nära relation, våldsutsatta personer med olika funktionsnedsättningar eller i pågående missbruk- eller beroende.³⁴ I förarbetena lyfts vikten av att det i tillståndsgivningen säkerställs att det skyddade boendet är anpassat för den målgrupp som det skyddade boendet ska ta emot.³⁵ Den som beslutar om inskrivning behöver därför göra en bedömning av om den enskildes behov kan tillgodoses på det aktuella boendet. I bestämmelsen föreslås kriterier som särskilt ska beaktas vid denna bedömning.

I lämplighetsbedömningen ska även beaktas om inskrivningen kan få negativa konsekvenser för den person som ska skrivas in eller för övriga personer som är inskrivna i boendet när det gäller tryggheten och säkerheten. Detta krav syftar bland annat till att se till att inte olika målgrupper blandas på ett olämpligt sätt i det skyddade boendet.³⁶ Det kan innebära säkerhetsrisker om exempelvis en person som beviljas skyddat boende på grund av våld och hot om våld som har att göra med personens egen kriminalitet skrivs in i samma boende som kvinnor och barn som varit utsatta för våld av närstående eller om en våldsutsatt person i pågående missbruk- eller beroende skrivs in i samma boende som våldsutsatta kvinnor och barn.³⁷

Av IVO:s tillsyn har framkommit att om lämplighetsbedömningen brister kan det medföra att barn och unga inte får sina behov av vård och

³⁴ Jfr prop. 2023/24:31 s. 51 och 206.

³⁵ Se prop. 2023/24:31 s. 206.

³⁶ Jfr prop. 2023/24:31 s. 206.

³⁷ Jfr prop. 2023/24:31 s. 85 och 206.

behandling tillgodosedda. Det kan också resultera i att barn och unga behöver avbryta sin vård och byta boende, vilket kan bidra till ytterligare otrygghet.³⁸

Liknande krav på lämplighetsbedömning och krav på att lämplighetsbedömningen ska dokumenteras finns i HSLF-FS 2016:55 och HSLF-FS 2016:56.

Information till barn i samband med inskrivningen

En hänvisning föreslås till 3 kap. 3 a § andra stycket SoF där det framgår att det ska finnas en särskilt utsedd person som har i uppgift att ge information till barnet.

Ett krav föreslås i författningen om att den särskilt utsedda personen ska, i samband med inskrivningen, ge information till barnet om bland annat vad ett skyddat boende är och vad det kan innebära för barnet att vara placerad på ett skyddat boende.

Överväganden

Barn som vistas på skyddade boenden kan vid inflyttningen behöva information om var de hamnat och om orsaken till att de hamnat där. I utredningen Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112) framgår bl.a. att barn som vistas i skyddat boende inte alltid får relevant information om sin vistelse vilket riskerar att de inte känna sig delaktig i det som händer.³⁹ Det finns också skillnader mellan kommuner och skyddade boenden i fråga om vilken information som ges till barn.⁴⁰

Flera aktörer som Socialstyrelsen haft dialoger med under författningsarbetet, bland annat skyddade boenden, forskare och civilsamhällsorganisationer, har lyft att barn som kommer till ett skyddat boende inte alltid vet vad ett skyddat boende är eller vad som kommer hända under tiden barnet är placerat i boendet. Aktörerna har lyft att det är viktigt att barnet får en ”sammanhangsmarkering” i samband med att barnet skrivs in. Även barn som själva har vistats i skyddade boenden har lyft att de önskar mer information om exempelvis planeringen framåt, hur länge de ska stanna i boendet och vart de ska flytta efter vistelsen.⁴¹

Författningsförslaget syftar till att särskilt lyfta vikten av att barn får information när de kommer till det skyddade boendet om vart de kommit och vad det kan innebära att vara placerad på ett skyddat boende.

³⁸ Se Vad har IVO sett 2023?, IVO (2024).

³⁹ Se SOU 2017:112 s. 23.

⁴⁰ Se prop. 2023/24:31 s. 72.

⁴¹ Se Min tur att berätta, Barns röster om att leva med våld, en rapport av Bris och Sveriges Stadsmissioner (2020).

Bestämmelsen ska dock inte läsas som att barn endast ska få information i samband med inskrivning. Att barn har rätt till information, och att vara delaktig, framgår både av socialtjänstlagen och barnkonventionen.⁴² Av 3 kap. 3 a § SoF framgår att det dessutom ska finnas en särskilt utsedd person som bl.a. har i uppgift att ge information till barnet.

5. Genomförandet av insatsen skyddat boende

I detta kapitel föreslås ett krav på att det skyddade boendet ska kunna erbjuda stöd och skydd som är anpassat till de grupper som verksamheten är avsedd för.

Vidare föreslås ett allmänt råd till 3 kap. 1 b § SoF om individanpassat stöd. Av det allmänna rådet framgår vad stödet bör syfta till och vilka stödinsatser skyddade boenden bör kunna erbjuda till vuxna och till barn.

Det ställs även krav på att föreståndaren vid ett skyddat boende ska, om det inte finns hinder enligt bestämmelserna om sekretess eller tystnadsplikt, se till att socialnämnden uppmärksammas på om den vuxne eller barnets behov förändras och om den vuxne eller barnet har behov av stöd och skydd som inte kan tillgodoses i det skyddade boendet.

Ett allmänt råd till 3 kap. 5 § SoL föreslås om att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende särskilt bör beakta behovet av samverkan för att säkerställa att barn som är placerade på boendet får sina behov av hälso- och sjukvård och tandvård, skolgång, sysselsättning och fritidsaktiviteter tillgodosedda.

Överväganden

Socialstyrelsen föreslår ett krav på att det skyddade boendet ska erbjuda stöd och skydd som är anpassat till de grupper som boendet är avsett för.

Behoven hos skyddssökande varierar och det behöver finnas skyddade boenden som är inriktade på olika målgrupper, exempelvis för att kunna ta emot personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, personer med olika funktionsnedsättningar eller personer i pågående missbruk- eller beroende.⁴³ I förarbetena lyfts vikten av att det i tillståndsgivningen säkerställs att det skyddade boendet är anpassat för den målgrupp som det skyddade boendet ska ta emot.⁴⁴

⁴² Se 10 kap. 11 § SoL och artikel 12 barnkonventionen.

⁴³ Se prop. 2023/24:31 s. 206.

⁴⁴ Se prop. 2023/24:31 s. 206.

Det innebär exempelvis att ett skyddat boende som tar emot personer som vill lämna organiserad brottslighet ska kunna erbjuda stöd och skydd som är anpassat till den målgruppen precis som skyddade boenden som tar emot barn ska kunna erbjuda stöd som är anpassat till barn.

Av socialtjänstförordningen framgår att det stöd som ges till en vuxen eller ett barn även ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar.⁴⁵ Vidare framgår att skyddat boende är ett boende som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med *individanpassat stöd* åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.⁴⁶

Vid skyddade boenden kan det finnas våldsutsatta barn och vuxna som av olika anledningar har särskilda behov av anpassningar när det gäller stödet. Behovet av anpassningar när det gäller personer med olika funktionsnedsättningar är något som lyfts av flera aktörer som Socialstyrelsen träffat under författningsarbetet. Bland annat har lyfts att det uttryckligen bör framgå av föreskrifterna att stödet behöver anpassas till personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Det har lyfts att det finns behov av samma stöd men att stödet behöver anpassas. Socialstyrelsen har övervägt att lyfta in en sådan skrivning men eftersom det redan följer av socialtjänstförordningen att det stöd som ges ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar kan och behöver inte samma krav ställas i föreskriften.

I allmänna råd till 3 kap. 1 b § SoF föreslås att det stöd som ges vid det skyddade boendet bör bestå av olika insatser som stärker förmågan att klara sig själv och minskar sårbarheten hos den enskilde.⁴⁷ Det finns även rekommendationer om vilka stödinsatser skyddade boenden bör kunna erbjuda till vuxna, med utgångspunkt i den vuxnes individuella behov och förutsättningar.⁴⁸

Stöd till barn kan, med anpassning till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar, handla om att bearbeta upplevelser av hot, våld eller andra övergrepp, stöd i att kunna upprätthålla skolgång, hjälp att bibehålla eller skapa nya sociala relationer och stöd i att ha en meningsfull fritid.⁴⁹ Detta är exempel på stöd som de aktörer som Socialstyrelsen varit i

⁴⁵ Det följer av 3 kap. 3 § SoF att de insatser som ges ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar

⁴⁶ Se 3 kap. 1 a § SoF

⁴⁷ Jfr prop. 2023/24:81 s. 82 och 304.

⁴⁸ Jfr prop. 2023/24:81 s. 304

⁴⁹ Jfr prop. 2023/24:31 s. 304.

kontakt med lyft att barn som vistas vid skyddade boenden ofta är i behov av.

Av Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige framgår att majoriteten av skyddade boenden idag erbjuder olika former av stöd och rådgivning. Nästan samtliga skyddade boenden (99 procent) erbjuder rådgivning, individuella stödsamtal (100 procent), stödsamtal i grupp (45 procent), stödperson vid rättegång eller förhör (96 procent) eller stöd i kontakter med myndigheter och andra aktörer (99 procent) för personer som bor på boendet. Många skyddade boenden (43 procent) anger att de även erbjuder annat stöd. Exempel på sådant stöd är samhällsinformation och undervisning i svenska eller hjälp till SFI, information om vilka rättigheter en har som brottsoffer i Sverige, juridisk hjälp och juridiskt stöd, praktisk hjälp och stöd att söka bostad och arbete.⁵⁰ Det finns forskning som visar att de insatser som de skyddade boendena tillhandahåller kan bidra till att förbättra den mentala hälsan och öka självkänslan och välbefinnandet hos den skyddssökande kvinnan.⁵¹

När det gäller kravet på samverkan är det viktigt att socialnämnden, som har det övergripande ansvaret, uppmärksammas på om det visar sig att den vuxne eller barnet har behov av stöd och skydd som inte kan tillgodoses i boendet. Därför föreslås ett krav på att föreståndaren vid boendet ska se till att socialnämnden uppmärksammas på om den vuxne eller barnets behov förändras och om den vuxne eller barnet har behov av stöd och skydd som inte kan tillgodoses i det skyddade boendet.

Socialnämnden har ett ansvar att bland annat verka för att placerade barn får lämplig utbildning och den hälso- och sjukvård som de behöver.⁵² Av 3 kap. 5 § SoL framgår även att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Många av de aktörer Socialstyrelsen träffat har lyft vikten av att det skyddade boendet samverkar för att säkerställa att barn i skyddat boende får sina behov av hälso- och sjukvård och tandvård, skolgång, sysselsättning och fritidsaktiviteter tillgodosedda.

Barnafrids kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barn i skyddat boenden har visat att samverkan behöver stärkas mellan kommun, socialtjänsten, skola, förskola och skyddade boenden.⁵³ Bristande

⁵⁰ Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

⁵¹ Se Itzhaky, H & Porat, AB (2005) Battered women in shelters: internal resources, well-being, and integration. *Affilia: Journal of Women and Social Work*. 2005; 20(1):39-51 och Chanley, S, Chandley & J, Campbell, H (2001) Providing refuge: The value of Domestic violence shelter services *The American Review of Public Administration*. 2001; 31(4):393-413.

⁵² Se 6 kap. 7 § SoL.

⁵³ Se Kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barn i skyddat boenden, Natalie Söderlind & Laura Korhonen Barnafrid (2022). Kartläggningen är en del i projektet Efter våldet som är

Samverkan på dessa områden kan bland annat riskera att barnet blir utan skolgång eller förskola under vistelsen i det skyddade boendet eller inte får sina behov av hälso- och sjukvård tillgodosedda.⁵⁴ En lyckad skolgång har visat sig vara en starkt skyddande faktor när det gäller barns framtida psykosociala utveckling.⁵⁵

Förslaget om att det skyddade boendet särskilt bör beakta behovet av samverkan för att säkerställa att barn får sina behov av hälso- och sjukvård och tandvård, skolgång, sysselsättning och fritidsaktiviteter tillgodosedda syftar till att stärka samverkan på dessa områden.

6. Personalens kompetens i skyddat boende

Föreståndaren

I författningen föreslås ett krav på att föreståndare vid ett skyddat boende ska ha den sammantagna kompetens som behövs för att kunna leda, utveckla och följa upp verksamheten. Vidare föreslås att föreståndaren ska ha

1. en högskoleutbildning vars innehåll är relevant för den verksamhet som bedrivs vid skyddat boende,
2. erfarenhet av arbete vid skyddat boende eller liknande verksamhet, och
3. personlig lämplighet.

Till bestämmelsen finns ett allmänt råd med en rekommendation att högskoleutbildningen bör omfatta minst 180 högskolepoäng och ha en inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik, beteendevetenskap eller annan relevant inriktning som är relevant för den verksamhet som bedrivs vid skyddat boende.

Föreståndaren bör dessutom ha kunskap om hot, våld och andra övergrepp och de konsekvenser som det kan få samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet. Vidare bör föreståndaren ha kunskap om de grupper som verksamheten är avsedd för och om det regelverk som gäller för verksamheten.

Överväganden

Av 3 kap. 5 § SoF framgår att det vid varje skyddat boende ska finnas en person med lämplig utbildning som är föreståndare för verksamheten.

Föreståndarens utbildning och kompetens är en viktig faktor för kvaliteten på verksamheten. I den statliga utredningen För barn och unga i samhällets

ett samarbete mellan Rädda Barnen, Stiftelsen allmänna Barnhuset, Marie Cederschiölds högskola, Göteborgs kyrkliga stadsmission och Barnafrid vid Linköpings universitet.

⁵⁴ Se SOU 2017:112 s. 23 och Socialstyrelsen (2010), Social rapport 2010, s. 228.

⁵⁵ Se Socialstyrelsen (2010), Social rapport 2010, s. 228.

vård (SOU 2023:66) konstateras bland annat att rätt kompetens och en väl fungerande ledning av arbetet i HVB och stödboende är förutsättningar för god kvalitet i vården.⁵⁶ Tillsyn har också visat att där föreståndaren inte hade föreskriven högskoleutbildning var kvalitetsarbetet ofta mindre utvecklat och färre hade uppföljningsbara mål och kvalitetssystem.⁵⁷

De krav som föreslås på föreståndare vid skyddat boende liknar de krav som ställs på föreståndaren vid HVB.⁵⁸ I stort sett samtliga av de aktörer som Socialstyrelsen har träffat under författningsarbetet har lyft att motsvarande krav även bör ställas på en föreståndare vid ett skyddat boende.

Socionomprogrammet lyfts som en relevant utbildningsbakgrund oavsett vilken målgrupp som det skyddade boendet tar emot, även för föreståndare vid skyddade boenden som tar emot personer som vill lämna organiserad brottslighet. En annan utbildningsbakgrund som lyfts som relevant för föreståndare vid dessa skyddade boenden är polisprogrammet tillsammans med annan relevant utbildning och erfarenhet.

Av Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige framgår att 79 procent av föreståndarna har angett sin högsta utbildning som universitets- eller högskoleutbildning. Den vanligaste utbildningen är socionom, beteendevetare eller pedagog.⁵⁹

Det rekommenderas vidare att föreståndaren har kunskap om:

- hot, våld och andra övergrepp och de konsekvenser som det kan få samt förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet,
- de grupper som verksamheten är avsedd för, och
- det regelverk som gäller för verksamheten.

Eftersom behoven hos skyddssökande varierar behöver det finnas skyddade boenden som är inriktade på olika målgrupper. Det rekommenderas därför att föreståndaren, utöver kunskap om hot, våld och andra övergrepp och de konsekvenser, även bör ha kunskap om de grupper som verksamheten är avsedd för.

Det innebär exempelvis att en föreståndare vid ett skyddat boende som tar emot särskilt utsatta grupper bör ha kunskap om deras behov. En föreståndare vid ett skyddat boende som tar emot personer med olika funktionsnedsättningar bör alltså enligt det föreslagna allmänna rådet ha kunskap om behoven hos våldsutsatta med funktionsnedsättning. På samma sätt behöver en föreståndare vid ett boende som tar emot hbtqi-personer som

⁵⁶ Se SOU 2023:66 s.46.

⁵⁷ Se Missbruks- och beroendevården, Iakttagelser och resultat från tillsyn 2008-2010, Socialstyrelsen (2011)

⁵⁸ Se 5 kap. 1 § HSLF-FS 2016:55.

⁵⁹ Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

utsätts för våld i nära relation eller våldsutsatta personer med missbruk- eller beroende ha kunskap om den särskilda sårbarheten som detta kan medföra.

Föreståndaren bör även ha kunskap om det regelverk som gäller för verksamheten.

Övrig personal

Socialstyrelsen föreslår att den övriga personalen vid ett skyddat boende ska ha den utbildning, den erfarenhet och den personliga lämplighet som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Personalens sammantagna kompetens vad gäller utbildning och erfarenhet ska ge förutsättningar för att

1. möta behoven av stöd som de grupper som boendet är avsett för, och
2. säkerställa en trygg och säker vistelse.

Vidare föreslås ett allmänt råd till bestämmelsen om att personalen bör ha minst en 2-årig eftergymnasial utbildning. Flertalet bör ha en utbildning med inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik, beteendevetenskap eller någon annan inriktning som är relevant för den verksamhet som bedrivs. Personalen bör även ha kunskap om hot, våld och andra övergrepp samt förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Vidare föreslås en hänvisning till 3 kap. 3 a § SoF av vilken framgår att vid de boenden som tar emot barn ska det finnas personal med kunskap om barns behov och rättigheter.

I författningen föreslås ett krav på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till att personalen får den introduktion, handledning och kompetensutveckling som de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Vidare ges rekommendationer i ett allmänt råd vad introduktionen av ny personal, handledningen och kompetensutvecklingen bör förmedla kunskap om.

Överväganden

Det framgår av 3 kap. 5 § SoF att det vid varje skyddat boende ska det finnas sådan personal som behövs för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet.

Personalens kompetens är av central betydelse för att kunna erbjuda insatser av god kvalitet.⁶⁰ IVO:s tillsyn har visat att verksamheter där personalen saknar utbildning eller har otillräcklig kompetens kan utgöra risk för våldsutsatthet. Vidare framgår av tillsyn att missförhållanden i verksamheter som bedriver HVB kan hänföras till att personalen inte har tillräcklig och

⁶⁰ Jfr t.ex. proposition 1996/97:124 Ändring i socialtjänstlagen s. 48.

adekvat kompetens.⁶¹ Personalens sammansättning och kompetens har också betydelse för hur barn och unga upplever sin placering.⁶²

I den föreslagna författningen ställs krav på att personalens sammantagna kompetens vad gäller utbildning och erfarenhet ska ge förutsättningar för att möta de behov av stöd som de grupper som boendet är avsett för och säkerställa en trygg och säker vistelse. Detta innebär att personalens kompetens behöver anpassas till behoven hos de som grupper som det skyddade boendet är avsett för. Det innebär exempelvis att om ett skyddat boende tar emot våldsutsatta med funktionsnedsättning eller missbruksproblematik behöver det finnas personal som har kompetens för att möta de behov av stöd och skydd som dessa grupper har.

Det ställs inte samma kompetenskrav på varje anställd utan det är personalens *sammantagna* kompetens som ska ge förutsättningar för att möta behoven av stöd och säkerställa en trygg och säker vistelse. Ett alternativ som övervägts är att istället för att ställa krav på personalens sammantagna kompetens ställa krav på att varje anställd ska leva upp till kompetenskraven. De aktörer som Socialstyrelsen har träffat har dock lyft att det är tillräckligt av personalen sammantaget har den kompetens som behövs, bland annat eftersom olika personer kan ha olika arbetsuppgifter på ett skyddat boende.

Vidare föreslås i ett allmänt råd att personalen bör ha kunskap om hot, våld och andra övergrepp samt förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet. Ett motsvarande råd finns i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer.⁶³ Dessa föreskrifter är dock begränsade till våld i nära relation. I skyddade boenden kan det även finnas personer som behöver stöd och skydd som inte avser våld i nära relationer, till exempel personer som utsatts för människohandel eller har befunnit sig i prostitution.

I författningen föreslås ett krav på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till att personalen får den introduktion, handledning och kompetensutveckling som de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

⁶¹ Se Tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, IVO (2024) och En trygg och säker vård – har personalen lämplig utbildning?, IVO (2013)

⁶² Se Tillsyn av SiS särskilda ungdomshem 2021–2022, IVO (2023).

⁶³ Se AR till 3 kap. 1 § HSLF-FS 2022:39.

För att insatsen skyddat boende ska kunna ges med god kvalitet rekommenderas att introduktionen, handledningen och kompetensutvecklingen förmedlar kunskap om:

- behoven av stöd och skydd som de grupper som verksamheten är avsedd för,
- kunskap om hot, våld och andra övergrepp och dess konsekvenser,
- traumamedvetet bemötande,
- hur personalen bör agera i akuta situationer som innefattar hot, våld eller andra övergrepp, och
- för verksamheten gällande regelverk.

Detta är områden som de aktörer Socialstyrelsens varit i kontakt med särskilt lyft att personalen behöver få introduktion, handledning och kompetensutveckling kring. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning genomförde 93 procent av boendena utbildningar för personal och volontärer.⁶⁴

7. Bemanning i skyddat boende

Anpassning av bemanningen

Socialstyrelsen föreslår ett krav på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska anpassa bemanningen i boendet så att den ger förutsättningar för att tillgodose de behov av stöd och hjälp som de enskilda i boendet har och säkerställa en trygg och säker vistelse.

I ett allmänt råd till bestämmelsen ges rekommendationer om att vid bedömningen av hur ett skyddat boende ska vara bemannat bör bland annat beaktas vilka grupper boendet är avsett för, de inskrivna personernas antal och ålder och boendets utformning. Vidare ska beaktas att personalens behov av introduktion, handledning och kompetensutveckling kan tillgodoses samt att kraven på dokumentation uppfylls.

Överväganden

Behoven hos olika skyddssökande kan skilja sig åt. Det framgår av förarbetena att målgruppernas behov av stöd och skydd medför att bemanningen behöver anpassas till de grupper som verksamheten är avsedd för.⁶⁵ Det har även framkommit i de kontakter Socialstyrelsen har haft att vissa grupper har större behov av personaltäthet och personalnärvaro än andra. Här har exempelvis lyfts våldsutsatta kvinnor i aktivt missbruk- eller beroende och personer med stora omsorgsbehov på grund av psykisk

⁶⁴ Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

⁶⁵ Jfr prop. 2023/24:31 s. 80 och 206.

funktionsnedsättning. Behoven av stöd och hjälp kan också variera under vistelsen, till exempel är det inte ovanligt att behoven är större i det inledande skedet av placeringen.

Därför föreslås ett krav på att bemanningen i det skyddade boendet ska anpassas efter de behov av stöd och hjälp som de enskilda som vistas i boendet har samt att bemanningen ska säkerställa en trygg och säker vistelse.

I det allmänna rådet ges exempel på vad som kan behöva beaktas vid bedömningen. Här lyfts vilka grupper boendet är avsett för, de inskrivna personernas antal och ålder och boendets utformning. När det gäller boendets utformning har det lyfts av de aktörer Socialstyrelsen träffat under framtagandet av författningen att kollektiva boenden där flera personer vistas tillsammans kan kräva en högre bemanning. Det har bland annat framkommit av IVO:s tillsyn att brister i bemanningen kan medföra risker för att enskilda i boenden kan utsättas för kränkningar, våld och övergrepp.⁶⁶

Vid bedömningen av hur ett skyddat boende ska vara bemannat bör hänsyn även tas till att personalens behov av introduktion, handledning och kompetensutveckling tillgodoses och att kraven på dokumentation tillgodoses.

Bemanning på plats i boendet

När det gäller bemanning föreslås vidare ett krav på att personalen ska finnas på plats i det skyddade boendet i den utsträckning och den omfattning som krävs med hänsyn tagen till verksamhetens inriktning, boendets utformning och varje inskriven persons behov av stöd och hjälp.

Vidare föreslås ett krav på att personal ska vara tillgänglig dygnet runt. Vid behov ska personalen, med hänsyn tagen till de boendes trygghet och säkerhet, kunna infinna sig i det skyddade boendet utan oskäligt dröjsmål.

Överväganden

Bemanning är en viktig aspekt för de som vistas i boendets trygghet och säkerhet. Därför föreslås ett krav på att personalen ska finnas på plats i det skyddade boendet i den utsträckning och den omfattning som krävs med hänsyn tagen till verksamhetens inriktning, boendets utformning och varje inskriven persons behov av stöd och hjälp.

När det gäller krav på att personal ska finnas på plats dygnet runt i skyddade boenden har de allra flesta aktörer som Socialstyrelsen träffat ansett att det

⁶⁶ Se Tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, IVO (2024).

inte finns ett behov av att ställa ett sådant krav på samtliga skyddade boenden. Aktörerna har lyft att behoven hos de personer som vistas i skyddade boenden ser olika ut och att behoven dessutom kan variera under vistelsen. Vissa målgrupper kan ha större behov av personal på plats dygnet runt än andra, här lyfts exempelvis våldsutsatta kvinnor i aktivt missbruk eller beroende och personer med stora omsorgsbehov på grund av psykisk funktionsnedsättning som exempel. Det har även lyfts att krav på att personalen ska vara på plats dygnet runt i alla skyddade boenden skulle vara svårt att uppfylla för framför allt mindre boenden med få platser.

Socialstyrelsen har gjort bedömningen att det inte är motiverat att ställa krav på att samtliga skyddade boenden ska ha personal på plats i boendet dygnet runt. Istället föreslås ett krav på att personalen ska finnas på plats i det skyddade boendet i den utsträckning och den omfattning som krävs med hänsyn tagen till:

- verksamhetens inriktning,
- boendets utformning, och
- varje inskrivens persons behov av stöd och hjälp.

Förslaget möjliggör för verksamheterna att göra behovsanpassade lösningar utifrån bland annat de grupper som boendet tar emot, boendets utformning och behoven av stöd och hjälp hos de som vistas i boendet.

Krav ställs vidare på att det ska finnas personal som är tillgänglig dygnet runt. Kravet innebär att de som vistas i boendet ska kunna få kontakt med personal dygnet runt, exempelvis via telefon. Vid behov ska personalen även, med hänsyn tagen till de boendes trygghet och säkerhet, kunna infinna sig i det skyddade boendet utan oskäligt dröjsmål.

8. Det skyddade boendets lokaler och skyddsanordningar

Lokalernas utformning

I författningen ställs krav på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boenden ska se till att boendets lokaler är ändamålsenliga för den verksamhet som bedrivs. Vidare föreslås att lokalerna ska vara anpassade så att de möjliggör en trygg och säker vistelse samt vara utformade med hänsyn tagen till den personliga integriteten.

Till bestämmelsen föreslås ett allmänt råd om att vuxna som vistas i ett skyddat boende bör ha ett eget rum medan barn kan dela rum med sin

vårdnadshavare om det bedöms lämpligt. Vidare föreslås att de egna boenden som ingår i ett skyddat boende bör vara hemlika och att antalet rum för personlig hygien såsom toaletter, duschrum och badrum bör vara anpassade till hur många personer som kan komma att vara placerade vid boendet. Det föreslås vidare att det i boendets lokaler bör finnas:

- rum eller del av rum för tillagning och intag av måltider,
- rum för samvaro,
- rum för enskilda samtal, och
- personalutrymme, för t.ex. dokumentation och administration.

Det finns ett allmänt råd till 3 kap. 3 a § SoF om att skyddade boenden som tar emot barn bör ha utrymmen för lek och sysselsättning anpassade efter olika åldrar. Vidare bör boendet ha utrymmen som är lämpliga för skolarbete.

Överväganden

Krav på att lokalerna ska vara ändamålsenliga för den verksamhet som bedrivs och vara anpassade så att de möjliggör en trygg och säker vistelse är nära kopplat till kravet på att insatsen skyddat boende ska vara av god kvalitet.

Skyddade boenden kan ha olika utformning, vara olika stora och ta emot olika målgrupper. Det har därför ställts ett krav i författningen på att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se boendets lokaler är ändamålsenliga för den verksamhet som bedrivs samt att lokalerna är anpassade så att de möjliggör en trygg och säker vistelse.

I ett allmänt råd ges vidare vissa rekommendationer om lokalernas utformning. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning uppfyller de flesta skyddade boendena dessa rekommendationer.⁶⁷

Det ställs även krav på att de egna boenden som ingår i ett skyddat boende ska vara hemlika. Betydelsen av en hemlik miljö har lyfts av flera av aktörer Socialstyrelsen varit i kontakt med under framtagandet av författningen och även av kvinnor som själva vistats i skyddat boende.⁶⁸

Vidare föreslås att skyddade boenden som tar emot barn bör ha utrymmen för lek och sysselsättning anpassade efter olika åldrar samt utrymmen som är lämpliga för skolarbete. I Socialstyrelsens senaste kartläggning svarade 85 procent att de har särskilda utrymmen för lek och sysselsättning för

⁶⁷ Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

⁶⁸ Detta har bland annat lyfts i möten med Barnafrid, Vision24 och Rädde Barnen. Även doktorand Felicia Fortmeier som genomfört intervjuer med våldsutsatta vuxna på skyddat boende har lyft vikten av att boendemiljön är hemlik.

medföljande barn.⁶⁹ Utrymmen för skolarbete är något som lyfts som särskilt angeläget för att kunna upprätthålla skolgång. Det har lyfts av flera aktörer, bland annat av Stockholms stads lärteam, att det behöver finnas en plats i det skyddade boendet som är lugnt och där skolarbete kan bedrivas.

När det gäller krav på bostäders utformning, till exempel när det gäller hur friliggande lägenheter ska vara utformade samt krav på att en byggnad ska vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelseförmåga finns sådana regler andra författningar.⁷⁰

Skyddsanordningar

Av 3 kap. 3 a § SoF framgår att ett skyddat boende ska ha tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp.

I ett allmänt råd till bestämmelsen ges exempel på vad som behöver beaktas vid bedömningen. Det framgår att vid bedömningen av vad som är tillräckliga skyddsanordningar bör bland annat beaktas:

- verksamhetens inriktning,
- boendets utformning,
- om boendet ligger på markplan,
- och hur omgivningen ser ut där boendet är beläget.

Vidare framgår att skyddsanordningar till exempel kan vara säkerhetsdörr, titthål, portkod, porttelefon och larm.

Överväganden

Kapitlet inleds med en hänvisning till bestämmelsen i socialtjänstförordningen om att ett skyddat boende ska ha tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp.⁷¹

Till bestämmelsen finns ett allmänt råd med rekommendationer om vad som bör beaktas vid bedömningen av val av skyddsanordningar, som verksamhetens inriktning, boendets utformning, om boendet ligger på markplan och hur omgivningen ser ut där boendet är beläget. Skyddade boenden kan t.ex. behöva anpassa skyddsanordningarna utifrån den målgrupp som boendet tar emot och den hotbild som finns mot de som vistas i boendet. Med hur omgivningen ser ut där boendet är beläget kan

⁶⁹ Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

⁷⁰ Se bl.a. reglerna i plan- och bygglagen (2010:900) och plan- och byggförordningen (2011:338). I Boverkets byggregler, BBR, finns tillämpningsföreskrifter till lagen och förordningen. Läs mer i bl.a. Bostadsutformning – lämplig för sitt ändamål - Boverket

⁷¹ Se 3 kap. 3 a § SoF.

exempelvis avses var boendet ligger och vilka andra verksamheter med mera som finns i närheten av boendet.

I det allmänna rådet anges vilka skyddsanordningar som kan vara aktuella att överväga. Det är exempel på skyddsanordningar som verksamheterna själva lyft som vanligt förekommande. I Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden i Sverige framkommer att i stort sett samtliga skyddade boenden har angett att de har någon fysisk skyddsanordning. Den vanligaste skyddsanordningen är överfallsalarm och säkerhetsdörr. Vidare har de allra flesta boendena hemlig adress. Av kartläggningen framgår vidare att det är mer vanligt hos kommunala skyddade boenden att ha sluss och säkerhetsfönster. Bland privat drivna skyddade boenden har fler kameraövervakning.⁷²

I stort sett ingen av de aktörer som Socialstyrelsen varit i kontakt med under framtagandet av författningen anser att det finns behov av mycket högt ställda krav på fysiska skyddsanordningar. Istället är det den ”inre säkerheten” som systematiskt säkerhetsarbete och säkerhetsplaneringar som lyfts som den främsta skyddsaspekten tillsammans med det stöd som ges vid boendet. När det gäller våld i nära relation har de aktörer som Socialstyrelsens träffat uppgett att det är ovanligt att våldsutövaren exempelvis söker upp kvinnan i det skyddade boendet.

Höga krav på fysiska skyddsanordningar kan även leda till att den som vistas i boendet blir isolerad. Kvinnor som själva har vistats vid skyddade boenden har bl.a. lyft att vistas på en skyddat boende kan ge en känsla av att vara kontrollerad, instängd och begränsad.⁷³

Skyddade boenden som tar emot personer som vill lämna organiserad brottslighet, har även lyft att fysiska skyddsanordning som märks som exempelvis galler på fönster eller övervakningskameror även kan dra till sig uppmärksamhet på ett oönskat sätt.

2.2 Kontakter under författningsarbetet

Kontakter med verksamheter m.m.

Arbetsgruppen har haft kontakt med personal vid skyddade boenden som har bidragit med sina synpunkter och erfarenheter på de områden som regleras i författningen. Arbetsgruppen har träffat personal från såväl större som

⁷² Se Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen 2020.

⁷³ 19 intervjuer med kvinnor som bott på skyddat boende, Felicia Forthmeier Doktorand, institutionen för socialvetenskap.

mindre boenden, boenden med olika utformning, boenden som tar emot olika målgrupper och som drivs i olika regi.

Arbetsgruppen har även besökt ett flertal skyddade boenden, både kollektiva boenden, boenden som endast har friliggande lägenheter och boenden som har både ett kollektiva boende och friliggande lägenheter. De boenden vi har besökt har tagit emot olika målgrupper som exempelvis våldsutsatta kvinnor och barn, våldsutsatta män, personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, våldsutsatta kvinnor i aktivt missbruk- eller beroende och personer som vill lämna organiserad brottslighet.

Arbetsgruppen har också inhämtat synpunkter från riksorganisationerna för kvinnojourer Unizon och ROKS. Arbetsgruppen har vidare haft dialog med arbetsgivar- och branschorganisationer.

Kontakter med myndigheter, civilsamhällesorganisationer m.m.

Arbetsgruppen har träffat kontaktpersoner vid Polismyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet och länsstyrelserna i Jönköping, Uppsala och Stockholm. Arbetsgruppen har även haft återkommande möten med IVO under författningsarbetet.

Arbetsgruppen har vidare träffat representanter från ett antal socialtjänster i olika kommuner med erfarenhet av att arbeta med våld i nära relation och personer som vill lämna organiserad brottslighet. Vidare har dialog skett med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR.

Arbetsgruppen har träffat ett antal civilsamhällesorganisationer för att inhämta deras erfarenheter kopplat till de områden som regleras i författningsförslaget.⁷⁴ Bland annat har arbetsgruppen träffat Rädda Barnen och Barnafrid som berättat om erfarenheterna från projektet ”Efter våldet – barns rättigheter på skyddade boenden”.⁷⁵ Arbetsgruppen har även träffat Stadsmissionen som bland annat berättat om den rapport de tagit fram tillsammans med Bris ”Min tur att berätta”, som handlar om barns röster om att leva med våld.⁷⁶

Arbetsgruppen har även träffat forskare som har eller har haft forskningsprojekt som på olika sätt rört skyddat boende.⁷⁷

⁷⁴ Arbetsgruppen har träffat Rädda Barnen, Stadsmissionen och Frälsningsarmén.

⁷⁵ Efter våldet är ett samarbete mellan Rädda Barnen, Stiftelsen allmänna Barnhuset, Marie Cederschiölds högskola, Göteborgs kyrkliga stadsmission och Barnafrid vid Linköpings universitet.

⁷⁶ Se Min tur att berätta – barns röster om att leva med våld., Stadsmissionen och Bris (2021)

⁷⁷ Arbetsgruppen har träffat Veronica Ekström fil.dr i socialt arbete vid Marie Cederschiöld högskola, Felicia Fortmeier, doktorand vid institutionen för socialvetenskap vid Marie Cederschiöld högskola och Åsa Källström professor i socialt arbete vid Örebro Universitet

Brukarperspektiv

Socialstyrelsen har tagit del av erfarenheter och synpunkter från barn och vuxna som själva vistas i skyddat boenden via andra aktörer, bland annat genom att ta del av de intervjuer som gjorts med barn och vuxna som finns redovisade i olika rapporter.⁷⁸ Erfarenheter från barn och vuxna har även inhämtas genom möten med personal vid skyddade boenden och genom samtal med forskare.⁷⁹

⁷⁸ Se bland annat Efter Våldet – barns rättigheter på skyddat boende, som bedrivits av Rädna Barnen, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Barnafrid, Marie Cederschiöld högskola samt Göteborgs Stadsmission. Under projektet har det genomförts workshop med barn på skyddat boende om vad barnen själva skulle vilja förändra för att situationen ska bli bättre för dem och andra våldsutsatta barn. I Min tur att berätta, en rapport av Stadsmissionen och Bris från 2021 lyfts barns egna röster och erfarenheter av att ha vistas i skyddade boenden. Kvinnor och barns röster har även inhämtats genom samtal med forskare som forskar eller forskat på detta område som Veronica Ekström fil.dr i socialt arbete vid Marie Cederschiöld högskola, Felicia Fortmeier, doktorand vid institutionen för socialvetenskap vid Marie Cederschiöld högskola och Åsa Källström professor i socialt arbete vid Örebro Universitet.

⁷⁹ Arbetsgruppen har träffat Veronica Ekström fil.dr i socialt arbete vid Marie Cederschiöld högskola, Felicia Fortmeier, doktorand vid institutionen för socialvetenskap vid Marie Cederschiöld högskola och Åsa Källström professor i socialt arbete vid Örebro Universitet.

3 Konsekvenser av förslagen

3.1 Berörda av regleringen

Regleringen riktar sig till de som kommuner och privata aktörer (till exempel stiftelser, ideella föreningar och bolag) som yrkesmässigt vill bedriva eller bedriver skyddat boende. Berörda av regleringen är även de vuxna och barn som vistas vid skyddade boenden.

Antal verksamheter som berörs

Socialstyrelsen genomförde 2020 en kartläggning av skyddade boenden.⁸⁰ Av den framkom att det då fanns 282 skyddade boenden i Sverige. I nuläget finns ingen annan statistik om antalet skyddade boenden i Sverige. Det var 213 skyddade boenden som svarade på enkäten, fördelningen av dessa enligt driftsform redovisas i tabell 1.

Tabell 1. Fördelning av skyddade boenden enligt driftsform

Driftsform	Antal boenden	Andel (%)
Ideellt	115	54
Privat	78	37
Kommunalt	20	9
Totalt	213	100

Källa: Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

Skyddade boenden bedrivs alltså framförallt i ideell och privat driftsform. Enligt kartläggningen har majoriteten av boendena, 72 procent, färre än 10 platser för vuxna.

3.2 Kostnader och intäkter för kommunerna

Hur skyddade boenden finansieras varierar mellan driftsform, men det är vanligt att det är en kombination av verksamhetsbidrag, dygnsavgifter och annan finansiering. Enligt myndighetens senaste kartläggning finansieras skyddade boenden i ideell regi oftast av både verksamhetsbidrag och dygnsavgifter, medan verksamheter i privat regi finansieras främst av dygnsavgifter.⁸¹ Detta innebär följaktligen att skyddade boenden framförallt

⁸⁰ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020).

⁸¹ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020).

finansieras av kommunen. När kvaliteten och säkerheten höjs på skyddade boenden blir verksamheterna dyrare att bedriva, vilket kan leda till att de behöver mer ekonomiskt stöd från kommunen. Socialstyrelsen har haft kontakt med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) som menar att nya lagkrav och föreskrifter tidigare har medfört högre kostnader för kommuner, exempelvis genom att dygnsavgiften ökat och att skyddade boenden blivit en dyrare insats. Detta innebär att kommunerna eventuellt kommer bära kostnadsbördan av föreskriftsförslaget tillsammans med de skyddade boendena genom att dygnsavgifter eller verksamhetsbidrag behöver höjas. Hur omfattande dessa ekonomiska konsekvenser kan bli beror på hur mycket dygnsavgifterna påverkas av att vissa skyddade boenden kommer behöva komplettera sitt kvalitets- och säkerhetsarbete på grund av de föreslagna föreskrifterna. Socialstyrelsen saknar information om hur mycket dygnsavgifterna tidigare har ökat på grund av ny reglering och kan därför inte på förhand uppskatta hur stor påverkan detta föreskriftsförslag kan ha på dygnsavgifterna.

Utöver högre dygnsavgifter kan även kostnadsmässiga konsekvenser att uppstå för kommuner som bedriver skyddade boenden. Eftersom att endast 9 procent av boendena bedrivs i kommunal regi (se tabell 1 på s. 30) redogörs dessa kostnader för i avsnitt *3.6 Kostnader och intäkter för företag och andra enskilda*.

3.3 Kostnader och intäkter för regionerna

Föreskriftsförslaget innebär inga kostnader eller intäkter för regionerna. De kostnadsmässiga konsekvenserna av föreskrifterna beskrivs i avsnitt *3.2 Kostnader och intäkter för kommuner* och *3.6 Kostnader och intäkter för företag och andra enskilda*.

3.4 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Den kommunala självstyrelsen regleras bland annat i 14 kap. regeringsformen, RF, och innebär att det ska finnas en självständig och, inom vissa ramar, fri bestämmanderätt för kommunerna. Enligt 14 kap. 3 § RF bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. Bestämmelsen ger uttryck för en proportionalitetsprincip vad gäller inskränkningar i den kommunala självstyrelsen.

De flesta av förslagen innebär vissa inskränkningar i den kommunala självstyrelsen till förmån för en tydligare reglering och likvärdighet genom

att de preciserar de krav som följer av lag, förordning och andra föreskrifter. Vid framtagandet av den föreslagna författningen har Socialstyrelsen försökt utforma bestämmelserna så att de ger utrymme för flexibilitet och behovsanpassade lösningar när detta varit möjligt. De nya bestämmelserna syftar till att bidra till en styrning av verksamheterna så att insatsen håller en god kvalitet och är trygg och säker för de som vistas i boendena. Syftet är också att insatsen ska bli mer jämlik över landet. Socialstyrelsen bedömer att effekten som förslagen syftar till inte går att uppnå på något mindre ingripande sätt. Socialstyrelsens sammantagna bedömning är därför att den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som förslagen innebär inte går utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med föreskrifterna. De är därför proportionerliga.

3.4.1 Överväganden enligt 14 kap. 3 § RF

Rutiner

Socialstyrelsen bedömer att förslaget om specifika krav på rutiner innebär en relativt liten inskränkning av den kommunala självstyrelsen eftersom det redan följer av kraven i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete att det ska finnas de processer och rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. De krav som föreslås är rutiner på områden som är centrala för kvalitet och för att tryggheten och säkerheten i skyddade boenden ska kunna uppnås. Förslaget är därmed proportionerligt och bedöms inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med bestämmelsen.

Systematiskt säkerhetsarbete

Även kravet på att bedriva ett systematiskt säkerhetsarbete bedöms innebära en relativt liten inskränkning mot bakgrund av kraven som följer av SOSFS 2011:9. De föreslagna bestämmelserna syftar till att öka förutsättningarna för att insatsen ska vara trygg och säker för de som vistas i boendet. Vikten av att kontinuerligt arbeta med den ”inre säkerheten” har lyfts som den viktigaste skyddsfaktorn av de aktörer som Socialstyrelsen varit i kontakt med under författningsarbetet. Förslaget är därmed proportionerligt och bedöms inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med bestämmelsen.

Säkerhetsplanering

Förslagen gällande krav på att genomföra en säkerhetsplanering med vuxna som placeras i skyddade boenden är nytt och kan innebära en viss påverkan på den kommunala självstyrelsen. Av förarbetena framgår att säkerhetsplanering ingår i det grundläggande stödet som ges i ett skyddat

boende.⁸² För att vuxna ska kunna få det stöd och det skydd som de behöver i ett skyddat boende är det avgörande att det genomförs en säkerhetsplanering. Förslaget är därmed proportionerligt och bedöms inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med bestämmelsen.

Inskrivning

I bestämmelsen föreslås kriterier som särskilt ska beaktas vid den bedömningen som enligt 3 kap.11 § andra stycket SoF ska göras av om hemmet är lämpligt med hänsyn till den enskildes behov, ålder, utveckling, utbildning och personliga förhållanden i övrigt. Förslaget syftar till att precisera vad som är av särskild vikt vid inskrivning till ett skyddat boende för att den enskilde bl.a. ska få sina individuella behov tillgodosedda i boendet. Förslaget innebär enbart ett förtydligande och en precisering av förordningens krav och är därmed proportionerligt.

Information till barn vid inskrivningen

Förslaget om information till barn preciserar redan gällande krav i lag och information till barn.⁸³ Syftet är att barnet ska förstå vad ett skyddat boende är och vad som ska hända, vilket bidrar till att barnet kan vara delaktig och känna sig trygg och säker. Förslaget innebär enbart en precisering av förordningens krav och är därmed proportionerligt.

Genomförandet av insatsen skyddat boende

Förslaget om krav på att det skyddade boendet ska kunna erbjuda stöd och skydd som är anpassat till de grupper som verksamheten är avsedd för preciserar gällande krav i socialtjänstförordningen och innebär därför en mindre inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Av socialtjänstförordningen framgår att det stöd som ges till en vuxen eller ett barn även ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar.⁸⁴ Vidare framgår att skyddat boende är ett boende som *tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd* åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.⁸⁵ I förarbetena lyfts vikten av att det i tillståndsgivningen säkerställs att det skyddade boendet är anpassat för den målgrupp som det skyddade boendet ska ta emot.⁸⁶ Förslaget innebär enbart en precisering av förordningens krav och är därmed proportionerligt.

⁸² Se prop. 2023/24:31 s. 304.

⁸³ 11 kap. 10 § SoL.

⁸⁴ Det följer av 3 kap. 3 § SoF att de insatser som ges ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar.

⁸⁵ Se 3 kap. 1 a § SoF

⁸⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 206.

Personalens kompetens vid skyddat boende

När det gäller förslagen som rör personalens kompetens och bemanning i skyddande boenden innebär dessa en inskränkning av mindre omfattning i den kommunala självstyrelsen. Av 3 kap. 5 § SoF framgår att det vid varje skyddat boende ska finnas en person med lämplig utbildning som är föreståndare för verksamheten. Föreståndarens utbildning och kompetens är en viktig faktor för kvaliteten på verksamheten. Förslaget innebär enbart en precisering av förordningens krav och är därmed proportionerligt. Kravet på introduktion, handledning och utbildning är helt nytt. Det framgår av 3 kap. 5 § SoF att det vid varje skyddat boende ska det finnas sådan personal som behövs för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet. Personalens kompetens är av central betydelse för att kunna erbjuda insatser av god kvalitet. Förslaget bedöms därför vara proportionerligt.

Bemanning i skyddat boende

De föreslagna reglerna om bemanning syftar till att ge förutsättningar för att tillgodose behoven av stöd och hjälp samt trygghet och säkerhet i boendet. Det innebär en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Av 3 kap. 3 a § första stycket framgår bl.a. att ett skyddat boende ska ha tillräcklig bemanning för att kunna ge skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Förslaget till reglering innebär endast en precisering av förordningens krav. Bestämmelsen har gjorts flexibel så den kan anpassas till behoven. Förslagen bedöms därför vara proportionerliga.

Det skyddade boendets lokaler och skyddsanordningar

Förslagen gällande lokaler och skyddsanordningar innebär i viss mån en inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Av 3 kap. 3 a § första stycket framgår bl.a. att ett skyddat boende ska ha tillräckliga skyddsanordningar för att kunna ge skydd mot hot, våld och andra övergrepp. Förslaget innebär i den delen endast en precisering av förordningens krav. Förslagen syftar till att säkerställa kvaliteten och en trygg och säker vistelse och bedöms därför vara proportionerliga.

3.5 Kostnader och intäkter för staten

Föreskriftsförslaget innebär inga kostnader eller intäkter för staten. De kostnadsmässiga konsekvenserna av föreskrifterna beskrivs i avsnitt 3.2 *Kostnader och intäkter för kommuner* och 3.6 *Kostnader och intäkter för företag och andra enskilda*.

3.6 Kostnader och intäkter för företag och andra enskilda

De föreslagna föreskrifterna och allmänna råden kan medföra kostnadsmässiga konsekvenser för ideella, privata och kommunala verksamheter. Socialstyrelsen bedömer att kostnaderna som kan uppstå kan vara både initiala och återkommande kostnader. Totalkostnaderna för en enskild verksamhet kan variera mycket beroende bland annat på det skyddade boendenas nuvarande arbetssätt samt inriktning. På grund av dessa variationer kommer det inte vara möjligt för myndigheten att uppskatta totalkostnader av förslaget. Socialstyrelsens senaste kartläggning av skyddade boenden visar att de flesta boenden redan uppfyller många av de krav som föreslås i föreskrifterna. Socialstyrelsen bedömer det därför som osannolikt att någon verksamhet kommer mötas av samtliga kostnader som beskrivs i denna konsekvensutredning.

I detta avsnitt kommer Socialstyrelsen presentera uppskattade kostnadsmässiga konsekvenser av de föreskrifter som föreslås. Myndigheten kommer inte att beräkna kostnadsmässiga konsekvenser som beror på andra relaterade lag- eller förordningsändringar.

De kostnadsmässiga konsekvenserna som Socialstyrelsen beskriver i denna konsekvensutredning baseras på uppskattad arbetstid för skyddade boenden att uppfylla kraven som ställs i de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden. Kostnadsberäkningarna utgår från de genomsnittliga löner för som presenteras i tabell 2.

Tabell 2. Lönekostnader

Yrkeskategori	Månadslön, kr	Månadslön, kr inkl. sociala avgifter och tillägg*	Timlön, kr
Socionom	37 500	69 000	431
Föreståndare	49 800	91 632	573

Källa: SCB:s lönestatistik 2022. *Den genomsnittliga lönekostnaden multipliceras med schablonvärdet 1,84. Schablonen inkluderar semesterersättning på 12 %, arbetsgivaravgifter på 31,42 % samt en overheadkostnad på 25 %. Ekonomiska effekter av nya regleringar, Tillväxtverket, 2017 s. 16.

Eftersom de föreslagna föreskrifterna syftar till att bidra till en styrning av verksamheterna så att insatsen håller en god kvalitet och är trygg och säker för de som vistas i boendena kan föreskrifterna även ha positiva samhällsekonomiska effekter. Föreskrifterna kan exempelvis även bidra till att stödet som erbjuds i de skyddade boendena blir mer jämlikt oavsett läge och driftsform, vilket i sin tur kan förbättra livskvaliteten för de vuxna och

barn som vistas i skyddade boenden, både under vistelsetiden och efter utflyttning.

Ledningssystem

Rutiner

Socialstyrelsen föreslår krav på att verksamheterna ska ha rutiner för hur bedömningen om boendets lämplighet ska göras, säkerhetsplaneringens genomförande, hantering av skyddade personuppgifter och orosanmälningar för barn. I SOSFS 2011:9 finns generella krav på att den som bedriver socialtjänst ska fastställa de rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet. Socialstyrelsen förutsätter därför att de flesta skyddade boenden redan har de rutiner som listas i föreskrifterna. I tabell 3 redovisas andelen skyddade boenden som hade några av dessa rutiner 2020.⁸⁷

Tabell 3. Andel skyddade boenden med ovan nämnda rutiner

Rutin	Andel (%)
Rutin för säkerhetsplanering	92
Rutin för hantering av skyddade personuppgifter	78
Rutin om orosanmälningar för barn	88

Källa: Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

För de verksamheter som inte har en eller flera av dessa rutiner kommer dock kostnadsmissiga konsekvenser att uppstå. Socialstyrelsen uppskattar framtagandet av rutiner till en tidsåtgång om 20 timmar för en föreståndare till en kostnad om 11 460 kronor per verksamhet.

Totalkostnaderna för att ta fram rutiner kan därför variera mellan 11 460 – 45 840 kronor beroende på vilka rutiner verksamheten har i dagsläget.

Systematiskt säkerhetsarbete och säkerhetsplanering

Systematiskt säkerhetsarbete

Socialstyrelsen föreslår att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till att det bedrivs ett systematiskt säkerhetsarbete. Inom detta arbete ska det bland annat ingå att fortlöpande bedöma vilka risker som finns i verksamheten kopplat till tryggheten och säkerheten för de som vistas i boendet samt vidta åtgärder utifrån detta. Krav på systematiskt

⁸⁷ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

säkerhetsarbete och att bedöma vilka risker som finns i verksamheten kopplat till tryggheten och säkerheten innebär en precisering av kraven på att ha rutiner för att säkerställa kvaliteten i verksamheten enligt SOSFS 2011:9. Socialstyrelsen bedömer att detta förslag kan medföra mindre kostnadsmässiga konsekvenser som kommer variera beroende på hur verksamheterna väljer att bedriva det systematiska säkerhetsarbetet. Exempelvis kan vissa boenden behöva justera och komplettera de rutiner som krävs enligt SOSFS 2011:9. Socialstyrelsen uppskattar kompletterandet av rutiner till en tidsåtgång om 20 timmar för en föreståndare till en kostnad om 11 460 kronor per verksamhet.

Säkerhetsplanering för vuxna

I de föreslagna föreskrifterna ställer Socialstyrelsen krav på att en säkerhetsplanering ska genomföras tillsammans med den vuxne. I medföljande allmänt råd specificerar Socialstyrelsen att säkerhetsplanering bör genomföras i samband med inskrivning och när det är möjligt i samband med utskrivning. Vidare ställs krav på att säkerhetsplaneringen ska revideras vid behov. I det allmänna rådet ger även Socialstyrelsen exempel på vad en säkerhetsplanering bör utgå från och innehålla. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning var det 92 procent som genomförde säkerhetsplanering vid inflyttning och 72 procent som genomförde säkerhetsplanering vid utflyttning.⁸⁸ Detta förslag kan medföra kostnadsmässiga konsekvenser för de verksamheter som inte genomför säkerhetsplaneringar i dagsläget. Dessa kostnader kommer bero på hur många personer som vistas i det skyddade boendet per år. Socialstyrelsen uppskattar kostnaden per säkerhetsplanering till 1 293 kronor per verksamhet givet en tidsåtgång om 3 timmar för en socionom. De årliga kostnaderna kommer variera beroende på verksamhetens omfattning och Socialstyrelsen kan därför inte beräkna totalkostnaderna per verksamhet av förslaget.

Vidare specificeras även att säkerhetsplaneringen kan behöva revideras flera gånger under en persons vistelse på grund av ändrade förhållanden. Kostnaderna för detta uppskattas vara densamma som kostnaden ovan, 1 293 kronor per säkerhetsbedömning. Socialstyrelsen har dock inte tillräckligt med information för att uppskatta hur många personer som vistas på skyddade boenden vars säkerhetsplaneringar behöver göras flera gånger, och kan därför inte uppskatta totalkostnaderna av förslaget.

Säkerhetsplanering för barn

Att en säkerhetsplanering ska göras för medföljande barn framgår av socialtjänstförordningen.⁸⁹ Som tillägg till detta föreslår Socialstyrelsen att säkerhetsplanering bör genomföras i samband med inskrivning och när det är möjligt i samband med utskrivning. Socialstyrelsen specificerar även vad

⁸⁸ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

⁸⁹ Se 3 kap. 3 a § SoF.

en säkerhetsplanering för barn bör utgå från och innehålla. Vidare föreslås att säkerhetsplaneringen ska anpassas till barnets ålder, mognad och individuella förutsättningar. För de verksamheter som inte redan gör detta kan vissa kostnader uppstå. Socialstyrelsen uppskattar kostnaden för att anpassa säkerhetsplaneringen till 1 293 kronor per verksamhet givet en tidsåtgång om 3 timmar för en socionom. De årliga kostnaderna kommer variera beroende på verksamhetens omfattning, varför Socialstyrelsen inte kan beräkna totalkostnaderna av förslaget per verksamhet.

Precis som för vuxna kan även säkerhetsplaneringen behöva genomföras flera gånger under barnets vistelse på grund av ändrade förhållanden. Kostnaderna för detta uppskattas vara densamma som kostnaden ovan, 1 293 kronor per säkerhetsbedömning. Socialstyrelsen har dock inte tillräckligt med information för att uppskatta hur många barn som vistas på skyddade boenden vars säkerhetsplaneringar behöver göras flera gånger, och kan därför inte uppskatta totalkostnaderna av förslaget.

Inskrivning

Lämplighetsbedömning

Den som beslutar om inskrivning ska bland annat utgå från socialnämndens bedömning och redogörelse för personens behov av stöd och skydd och omständigheterna i övrigt kring personen. Tillgången till personal, personalens kompetens samt boendes inriktning och utformning ska även beaktas vid inskrivning. Det ska även beaktas om en placering kan innebära negativ påverkan för övriga som vistas i boendet. Att en kontroll av boendets lämplighet ska göras i samband med inskrivning följer redan av 3 kap. 11 § SoF där det framgår att den som beslutar om inskrivning särskilt ska kontrollera att boendet är lämpligt med hänsyn till den enskildes behov, ålder, utveckling, utbildning och personliga förhållanden i övrigt. Det som Socialstyrelsen beskriver bör vara del av den bedömning som ska göras enligt 3 kap. 11 § SoF. Socialstyrelsen bedömer därför att detta förslag inte medför några kostnader för verksamheter.

Om boendet bedöms lämpligt så ska bedömningen dokumenteras enligt de föreslagna föreskrifterna. I och med att krav på dokumentation redan finns i bl.a. 11 kap. 5 § SoL ser dock inte Socialstyrelsen att kravet i föreskrifterna medför några ytterligare kostnader för verksamheterna.

Information till barn i samband med inskrivningen

Av socialtjänstförordningen framgår att skyddade boenden ska ha en särskilt utsedd person som har ansvar att ge information till barnen som vistas på boendet. I Socialstyrelsens föreskriftsförslag specificeras att barnen ska få information om vad ett skyddat boende är och vad det kan innebära för barn att vara placerad på ett skyddat boende. Socialstyrelsen bedömer att detta

tillägg innebär en marginell arbetsinsats och därför inte kommer medföra några kostnadsmässiga konsekvenser för de skyddade boendena.

Genomförandet av insatsen skyddat boende

Socialstyrelsen föreslår att det skyddade boendet ska erbjuda stöd och skydd som är anpassat till de grupper verksamheten är avsedd för. I ett allmänt råd till 3 kap. 1 b § SoF ges exempel på vilket stöd skyddade boenden bör erbjuda till vuxna respektive barn. Av 3 kap. 1 b § SoF framgår att med skyddat boende avses ett boende inom socialtjänsten som tillhandahåller platser för tillfällig heldygnsvistelse tillsammans med individanpassat stöd åt enskilda i behov av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp. Vidare framgår av 3 kap. 3 § SoF att de insatser som görs ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar. I Socialstyrelsens senaste kartläggning svarade samtliga boenden att de erbjuder någon form av råd och stöd till den enskilde. Socialstyrelsen förutsätter därför att majoriteten av de skyddade boendena redan erbjuder individanpassat stöd. Eftersom det följer att av bestämmelser i socialtjänstförordningen att de insatser som ges ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar bedömer Socialstyrelsen att detta förslag inte medför några kostnader för verksamheter.

Samverkan

Socialstyrelsen föreslår att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende bör beakta behovet av samverkan för att säkerställa att barn får sina behov av hälso- och sjukvård och tandvård, skolgång, sysselsättning och fritidsaktiviteter tillgodosedda. Huruvida detta allmänna råd innebär kostnader för verksamheterna beror på om boendet tar emot barn eller inte och på vilket sätt som boendet samverkar med andra aktörer i dagsläget. I Socialstyrelsens senaste kartläggning svarade 92 procent att de tar emot medföljande barn, vilket motsvarar 195 boenden.⁹⁰ För de verksamheter som bedömer att de behöver samverka med flera aktörer än i dagsläget för att tillgodose barns behov kommer vissa kostnader uppstå.

Det är dock i sammanhanget värt att notera att det finns bestämmelser om samverkan i bland annat i 3 kap. 5 § socialtjänstlagen. Av SOSFS 2011:9 framgår även att det ska finnas processer och rutiner som säkerställer att samverkan möjliggörs med andra verksamheter inom socialtjänsten eller enligt LSS och med vårdgivare, myndigheter, föreningar och andra organisationer. Om verksamheter t.ex. behöver ändra sina rutiner för att säkerställa den samverkan som behövs för att barn ska få sina behov tillgodosedda är det därför något som följer av bestämmelser som redan

⁹⁰ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

finns om samverkan, inte av detta allmänna råd. Socialstyrelsen bedömer därför att detta inte innebär några kostnader för verksamheterna.

Det är inte möjligt för Socialstyrelsen att beräkna de återkommande kostnader som kan uppstå på grund av samverkan i sig eftersom omfattningen av kostnaderna kan variera mycket beroende på barnens behov och vilken samverkan som boendena redan har med andra aktörer i dagsläget.

Personalens kompetens

Kapitel 7 i de föreslagna föreskrifterna innehåller föreskrifter och allmänna råd kring föreståndarens och övriga personalens kompetens. I *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende* (SOU 2017:112) gjordes bedömningen att skyddade boenden som bedrivs av ideella föreningar skulle påverkas i större utsträckning av dessa bestämmelser eftersom ideella föreningar i större utsträckning tar hjälp av volontärer i sitt arbete.⁹¹ Av samma anledning finns det en risk för att ideella föreningar kommer påverkas i större utsträckning av Socialstyrelsens föreslagna krav på föreståndarens och övriga personalens kompetens.

I sammanhanget är det dock värt att notera att det för utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet enligt socialtjänstlagen.⁹² Vidare ska det enligt socialtjänstförordningen vid varje skyddat boende finnas en person med lämplig utbildning som är föreståndare för verksamheten och sådan personal som i övrigt behövs för att bedriva en ändamålsenlig verksamhet.⁹³ Genom Socialstyrelsens förslag till föreskrifter och allmänna råd specificeras dessa krav. Att ideella föreningar skulle drabbas värre av krav på personalens kompetens är därför framförallt en konsekvens av bestämmelserna i socialtjänstförordningen, inte Socialstyrelsens föreslagna föreskrifter. Kostnaderna som beskrivs i detta avsnitt bör därför inte enbart ses som en konsekvens av Socialstyrelsens föreskrifter, utan även som en konsekvens av socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen.

Föreståndaren vid ett skyddat boende

Föreståndare för skyddade boenden ska ha den kompetens och högskoleutbildning som är relevant för att leda, utveckla och följa upp verksamheten. De ska ha erfarenhet av arbete vid skyddat boende eller liknande verksamhet och personlig lämplighet. I tillhörande allmänt råd specificerar Socialstyrelsen bl.a. att högskoleutbildningen bör omfatta minst 180 poäng och ha relevant inriktning i förhållande till grupper som

⁹¹ Se SOU 2017:112 *Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende*. Socialdepartementet. s. 299

⁹² Se 3 kap. 3 § SoL.

⁹³ Se 3 kap. 5 § SoF.

verksamheten är avsedd för. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning var det 79 procent av föreståndarna som hade utbildning från högskola eller universitet och de hade i genomsnitt 12 års erfarenhet av socialt arbete.⁹⁴ De kostnadsmässiga konsekvenserna av detta förslag beror på hur lämplig verksamheternas nuvarande föreståndare är utifrån föreskrifterna. Om hen inte uppfyller kraven kan boendet behöva rekrytera en ny föreståndare, vilket kan innebära kostnadsmässiga och administrativa konsekvenser för verksamheten. Det är svårt för Socialstyrelsen att beräkna konsekvenserna av detta, men tidigare i konsekvensutredningen har månadslönen, inklusive sociala avgifter och tillägg, för en föreståndare beräknats till 91 632 kronor.⁹⁵ Detta innebär att den årliga kostnaden för en nyrekrytering av en föreståndare uppskattas till 1 099 584 kronor. Som nämnts i tidigare avsnitt framgår det dock redan av 3 kap. 5 § SoF att det vid varje skyddat boende ska finnas en person med lämplig utbildning som är föreståndare för verksamheten. Denna kostnad är därför inte endast en konsekvens av Socialstyrelsens föreskriftsförslag. Majoriteten av dessa boenden uppnår också redan de krav på föreståndare som föreskriftsförslaget innebär. Socialstyrelsen bedömer därför att det endast är ett begränsat antal boenden som på grund av föreskrifterna skulle behöva rekrytera en ny föreståndare.

Övrig personal

Personalen ska även ha den utbildning och personliga lämplighet som behövs för att utföra sina arbetsuppgifter. Personalens sammantagna kompetens ska ge förutsättningar för att möta de behov av stöd som de som vistas på det skyddade boendet har och för att säkerställa en trygg och säker insats. I tillhörande allmänna råd specificerar Socialstyrelsen att personalen bör ha minst en 2-årig eftergymnasial utbildning med relevant inriktning. Personalen bör vidare ha kunskap om hot, våld och andra övergrepp samt förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning hade 57 procent av personalen utbildning från högskola eller universitet och de hade i genomsnitt 5 års erfarenhet av socialt arbete.⁹⁶

Majoriteten av boendena verkar följaktligen uppfylla dessa krav, men om personalen på ett skyddat boende inte uppfyller kraven kan de behöva rekrytera ny personal eller kompetensutveckla sin nuvarande personal. I det fall att de behöver rekrytera ny personal uppstår det kostnader i form av lönekostnaderna för en årsarbetskraft. De månatliga lönekostnaderna för en socionom, inklusive avgifter och tillägg, uppskattar Socialstyrelsen till 69 000 kronor⁹⁷, vilket innebär årliga lönekostnader om 828 000 kronor. Kostnaderna för att kompetensutveckla personal beskrivs i nästa avsnitt.

⁹⁴ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020).

⁹⁵ Se Tabell 1. Lönekostnader

⁹⁶ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

⁹⁷ Se Tabell 1. Lönekostnader

Introduktion, handledning och kompetensutveckling

Den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till att personalen får den introduktion, handledning och kompetensutveckling som behövs för att utföra sina arbetsuppgifter. I ett medföljande allmänt råd ges det exempel på vilken kunskap och information som bör ges till personalen. Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning genomförde 93 procent av boendena utbildningar för personal och volontärer.⁹⁸ De kostnadsmissiga konsekvenserna av förslaget beror på hur introduktionen och kompetensutvecklingen av personal ser ut idag och vilka åtgärder som föreståndaren bedömer behövs för att personalen ska kunna utföra sina arbetsuppgifter. Socialstyrelsen kan inte uppskatta kostnaderna av introduktion eller handledning på grund av att det till så stor del beror på dessa individuella faktorer. Kostnaderna som kan uppstå för att kompetensutveckla personalen kan både vara kursavgifter och kostnader för förlorad arbetskraft under de dagar som personalen utbildas.

Socialstyrelsen uppskattar den genomsnittliga kursavgiften till 4 000 kronor baserat på kostnader för fem olika kurser.⁹⁹ Vidare uppskattar Socialstyrelsen att en kurs tar i genomsnitt två dagar att genomföra, vilket innebär kostnader om 6 896 kronor för att utbilda en socionom. Detta innebär att genomsnittskostnaden för att kompetensutveckla personal uppskattas till 10 896 kronor per anställd som erbjuds utbildning. Socialstyrelsen saknar dock uppgifter om hur många som utbildas per år och kan därför inte beräkna totalkostnaderna per verksamhet. I sammanhanget är det dock värt att notera att flera av dessa utbildningar även erbjuds gratis. De kommunala skyddade boenden som Socialstyrelsen haft kontakt med har exempelvis beskrivit att de kan få gratis utbildning genom kommunen.

Bemanning

Anpassning av bemanningen

Bemanningen ska vara anpassad så att den ger förutsättningar för att tillgodose de behov av stöd och hjälp som de enskilda i boendet har och säkerställa en trygg och säker vistelse. I tillhörande allmänna råd specificeras att vilka grupper boendet är avsett för, de inskrivna personernas antal och ålder och boendets utformning bör beaktas vid bedömning om hur boendet ska bemannas. Vissa skyddade boenden kan behöva anpassa sin bemanningsgrad efter dessa faktorer på grund av de föreslagna föreskrifterna, vilket kan medföra kostnadsmissiga konsekvenser. Dessa kostnader beror dock i för hög utsträckning på de skyddade boendenas

⁹⁸ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

⁹⁹ Denna genomsnittliga kursavgift har tagits fram genom att hämta in uppgifter om kostnader från 12 olika källor för de fem vanligaste utbildningarna som nämnts av skyddade boenden under insamlingsprocessen. Dessa utbildningar var: PATRIARK, SARA, FREDA, BRA-samtal, MI-Samtal och TMO.

individuella situation för att Socialstyrelsen ska kunna beräkna dessa kostnader. För uppskattning av kostnaderna för att anställa ny personal, se avsnitt *Övrig Personal* ovan.

Bemanningen på plats i boendet

Personalen ska finnas på plats i boendet i den utsträckning och i den omfattning som krävs med hänsyn tagen till verksamhetens inriktning, boendets utformning samt de enskildas behov av stöd och hjälp. Detta förslag kan ha kostnadsmissiga konsekvenser för de skyddade boenden som i dagsläget inte har anpassat personalens närvaro till dessa faktorer. Verksamheterna som inte uppfyller kraven kan behöva anställa mer personal eller justera timmarna som personalen jobbar. Kostnaderna för detta kan variera mycket beroende på verksamheternas arbetssätt, inriktning och omfattning. På grund av dessa variationer är det inte möjligt för Socialstyrelsen att beräkna kostnaderna för en enskild verksamhet. För uppskattning av kostnaderna för att anställa ny personal, se avsnitt *Övrig Personal* ovan.

Det ska finnas personal som är tillgänglig dygnet runt och vid behov kan infinna sig i boendet utan oskäligt dröjsmål med hänsyn tagen till den enskildas trygghet och säkerhet. Detta betyder inte att det måste finnas personal på plats i boendet dygnet runt, utan att det ska gå att få kontakt med någon dygnet runt som vid behov kan infinna sig i boendet. För att säkerställa att personal finns tillgänglig dygnet runt, exempelvis via telefon, kan vissa boenden behöva anställa mer personal eller justera timmarna som personalen jobbar. För de verksamheter som inte uppfyller dessa krav i dagsläget kommer kostnadsmissiga konsekvenser uppstå antingen genom att boendet behöver anställa mer personal eller anpassa personalens arbetstider. På grund av dessa variationer är det inte möjligt för Socialstyrelsen att beräkna kostnaderna för en enskild verksamhet. För uppskattning av kostnader för att anställa ny personal, se avsnitt *Övrig Personal* ovan.

Lokaler och skyddsanordningar

Lokalers utformning

Den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende ska se till så att boendets lokaler är ändamålsenliga och anpassade så att de möjliggör en trygg och säker vistelse och tar hänsyn till den personliga integriteten. Socialstyrelsen specificerar sedan i tillhörande allmänna råd att vuxna bör ha eget rum, att barn kan dela rum med vårdnadshavare om det bedöms lämpligt och att antalet rum för personlig hygien på boendet bör anpassas till hur många personer som kan komma att vistas på boendet. Vidare bör de egna boendena som ingår i ett skyddat boende vara hemlika. Vidare föreslås rekommendationer för kollektiva boenden om att det bör finnas rum där man

kan tillaga mat, rum för samvaro, rum för enskilda samtal och personalutrymme, för till exempel dokumentation och administration.

Enligt Socialstyrelsens senaste kartläggning uppfyller 98 – 100 procent av de skyddade boendena redan detta.¹⁰⁰ Om ett boende behöver anpassa sina lokaler kan det innebära kostnader för verksamheterna. Storleken på dessa kostnader kan dock variera mycket beroende på vilka anpassningar som behöver göras. På grund av dessa variationer är det inte möjligt för Socialstyrelsen att beräkna dessa kostnader.

Enligt 3 kap. 3 a § socialtjänstförordningen ska boenden som tar emot barn vara lämpligt för barn, oavsett ålder och kön. I ett allmänt råd till den bestämmelsen specificerar Socialstyrelsen att boenden som tar emot barn ha utrymme för lek, sysselsättning och skolarbete. I Socialstyrelsens senaste kartläggning svarade 85 procent att de har särskilda utrymmen för lek och sysselsättning för medföljande barn.¹⁰¹ De boendena som inte har detta idag bör anpassa sina lokaler, vilket kan innebära kostnader för dessa verksamheter. Eftersom dessa kan variera mycket beroende på omfattningen av de anpassningarna som behöver göras är det inte möjligt för Socialstyrelsen att beräkna kostnaderna av förslaget.

Skyddsanordningar

Det följer av socialtjänstförordningen att ett skyddat boende ska ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna ge skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.¹⁰² Vid bedömningen av vilka skyddsanordningar som behövs på boendet bör verksamhetens inriktning och boendets utformning, hur omgivningen ser ut där boendet är beläget, och om boendet ligger på markplan beaktas.

Som beskrivs ovan kan detta innebära kostnader för vissa verksamheter, men omfattningen av dessa kostnader kan variera mycket beroende på boendets situation i dagsläget. Det är därför inte möjligt för Socialstyrelsen att beräkna de kostnadsmässiga konsekvenserna av förslaget.

Sammanfattning av kostnader

I nedanstående tabell sammanfattas de kostnader som har beskrivits i denna konsekvensutredning.

Tabell. 4 Sammanfattning av kostnader

Åtgärd	Kostnader, kr	Typ av kostnad
--------	---------------	----------------

¹⁰⁰ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

¹⁰¹ Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

¹⁰² Se 3 kap. 3 a § SoF.

Rutin för bedömning om boendets lämplighet	11 460	Engångskostnad
Rutin för säkerhetsplanering	11 460	Engångskostnad
Rutin för hantering av skyddade personuppgifter	11 460	Engångskostnad
Rutin om orosanmälningar för barn	11 460	Engångskostnad
Rutin för systematiskt säkerhetsarbete	11 460	Engångskostnad
Nyanställning, föreståndare	1 099 584	Engångskostnad
Nyanställning, socionom	828 000	Engångskostnad
Säkerhetsplanering för vuxna	1 293*	Återkommande kostnad
Anpassning av säkerhetsplanering till barnets mognad	1 293*	Återkommande kostnad
Kompetensutveckling av anställda	10 896*	Återkommande kostnad

* Kostnad per person som vistas i boendet/per barn/per anställd

Utöver de kostnader som sammanfattas i tabellen ovan kan även kostnader tillkomma på grund av de krav som gäller samverkan, handledning av personal, bemanning, lokaler och skyddsanordningar som inte har varit möjliga att beräkna.

Som tidigare nämnt i konsekvensutredningen är det många skyddade boenden som redan uppfyller de krav som föreskriftsförslaget skulle innebära. Socialstyrelsen bedömer det därför som högst osannolikt att ett enskilt boende skulle mötas av samtliga kostnadsmissiga konsekvenser i tabell 4. På grund av att detta, samt på grund av att vissa kostnader kommer bero på verksamhetens omfattning, riskerar en beräkning av totalkostnaderna per verksamhet att bli missvisande. Därför presenterar Socialstyrelsen istället en exempelberäkning i nästa avsnitt.

Exempelberäkning

Skyddade boendens omfattning, inriktning och arbetssätt varierar mycket vilket medför att de kostnadsmissiga konsekvenserna av föreskriftsförslaget i hög grad kan skilja sig boendena emellan. För att ge en bild av hur totalkostnaderna för ett enskilt skyddat boende skulle kunna se ut har Socialstyrelsen tagit fram en exempelberäkning som presenteras i detta avsnitt.

Flera av de kostnader som Socialstyrelsen beskrivit i denna konsekvensutredning är avhängiga på hur många personer som vistas i ett skyddat boende per år. I Socialstyrelsens senaste kartläggning frågade man de skyddade boendena hur många platser de hade, resultatet visas i tabell 5 nedan.

Tabell 5. Storleksfördelning av skyddade boenden

Antal platser	1-4	5-9	10-19	>=20
Platser för vuxna	37 %	35 %	20 %	8 %
Platser för barn	39 %	32 %	21 %	8 %

Källa: Kartläggning av skyddade boenden i Sverige, Socialstyrelsen (2020)

Utifrån kartläggningen är alltså den vanligaste typen av skyddade boenden de som har 1 – 4 platser för vuxna respektive barn. Boenden med 5 – 9 platser är också vanligt förekommande.

Vistelsetiden på ett skyddat boende kan variera mycket beroende på enskildas personers förutsättningar och behov samt boendets inriktning. På vissa boenden är det vanligt med vistelser som varar några veckor medan det på andra boenden är vanligare med vistelsetider om flera månader eller år. Baserat på de intervjuer som genomförts, samt de uppskattningar som tidigare gjorts av utredningen Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112) och av länsstyrelsen¹⁰³, har Socialstyrelsen i denna exempelberäkning valt att utgå från ett skyddat boende som har en genomsnittlig vistelsetid på 2 månader.

Detta skulle innebära att en plats på ett skyddat boende kan användas av ungefär 6 personer per år. Bland de boenden som Socialstyrelsen varit i kontakt med under framtagandet av denna konsekvensutredning har den genomsnittliga beläggningsgraden på den senaste tiden varit ungefär 75 procent. För ett boende som har 5–9 platser så innebär det i så fall att de skulle ta emot i genomsnitt 22 – 40 personer per år.

I föregående avsnitt redovisade Socialstyrelsen en sammanfattning av de kostnadmässiga konsekvenser som myndigheten har beräknat. Som beskrivits i denna konsekvensutredning är det dock en majoritet av boendena som redan uppfyller flera av kraven som föreskriftsförslaget innebär. Socialstyrelsen bedömer det därför som osannolikt att det genomsnittliga skyddade boendet exempelvis saknar samtliga av de fem rutiner som de föreslagna föreskrifterna ställer krav på, och har därför inom denna exempelberäkning utgått från ett skyddat boende som saknar två av rutinerna. I denna exempelberäkning har Socialstyrelsen även gjort

¹⁰³ Till stadigvarande boende – Kartläggning av kommunernas insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boende, 2022, Länsstyrelsen i Västerbottens län

antagandet att det genomsnittliga skyddade boendet uppfyller kompetenskraven som ställs på föreståndare och personal.

Socialstyrelsen saknar uppgifter om hur många anställda skyddade boenden har i genomsnitt, men utifrån de intervjuer som genomförts gör Socialstyrelsen antagandet att ett boende med 5–9 platser har ungefär 7 anställda.

Exempelberäkningen som utgår från de antaganden som gjorts i detta avsnitt samt de beräkningar som presenteras i föregående avsnitt presenteras i tabell 6.

Tabell 6. Exempelberäkning

Åtgärd	Kostnader, kr
Framtagande av två rutiner	22 924
Säkerhetsplanering för vuxna*	28 446 – 51 720 årligen
Anpassning av säkerhetsplaneringen till barnets förutsättningar	28 446 – 51 720 årligen
Kompetensutveckling av anställda	76 272 årligen
Totalkostnad initialt	22 924
Totalkostnad årligen	133 164 – 179 712

*Endast säkerhetsplanering för vuxna finns med i beräkningen eftersom säkerhetsplanering för barn redan följer av socialtjänstförordningen och inte är en konsekvens av dessa föreskrifter

Totalkostnaden för ett någorlunda genomsnittligt skyddat boende skulle alltså bli 22 924 kronor initialt och 133 164 – 179 712 kronor årligen, givet att boendet tar emot 22 – 40 personer om året samt har 7 anställda. I sammanhanget är det dock värt att notera att flesta skyddade boendena redan genomför åtgärder som säkerhetsplanering och kompetensutveckling av anställda. De återkommande kostnaderna som beskrivs här bör således redan ingå i många av de skyddade boendenas budget och borde därför inte innebära särskilt betungande kostnader för boendena.

Som nämnt i inledningen i detta avsnitt kan kostnaderna variera mycket emellan de skyddade boendena. För vissa verksamheter lär kostnaderna bli högre än de kostnader som beskrivs i denna konsekvensutredning och för vissa andra kommer kostnaderna bli lägre.

3.7 Konsekvenser för jämställdhet

Den största gruppen av de som vistas i skyddat boende är kvinnor och barn som har utsatts för våld av en närstående eller tidigare närstående person. Eftersom kvinnan ofta befinner sig i beroendeställning till gärningspersonen med avseende på bland annat gemensamma barn, ekonomi och boende,

innebär den nära relationen en särskild sårbarhet.¹⁰⁴ Därför är våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck allvarliga hinder för jämställdhetspolitikens övergripande mål: att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.¹⁰⁵ Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är till stor del en fråga om att uppnå ökad jämställdhet.

Förslagen i författningen syftar till att insatsen skyddat boende håller en god kvalitet och är trygg och säker för de kvinnor och barn som vistas där. Det skydd, stöd och hjälp som ges vid det skyddade boendet syftar till att stärka förmågan att klara sig själv och kunna leva ett liv fritt från våld. Förslagen kan därför indirekt bidra till att jämställdheten ökar.

Behov av skyddat boende förekommer dock också bland personer som inte utsätts för våld av en närstående.¹⁰⁶ Bestämmelserna om skyddat boende i socialtjänstlagen och socialtjänstförordningen är könsneutrala till sin utformning. Det gäller också de förslag som Socialstyrelsen föreslår. Socialstyrelsen bedömer att förslagen inte kommer att få skilda konsekvenser för vuxna kvinnor och män eller för flickor och pojkar. Samtidigt kommer förslagen sannolikt att beröra fler kvinnor än män eftersom den största gruppen som vistas i skyddat boende är kvinnor (och medföljande barn).

Sammantaget kan förslagen antas bidra till regeringens jämställdhetspolitiska mål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

3.8 Konsekvenser för enskilda

Författningsförslagen förväntas bidra till positiva konsekvenser för enskilda skyddssökande, som till exempel för personer som utsätts för våld i nära relation. Förslagen syftar till att bidra till att alla personer som behöver skyddat boende får en insats av god kvalitet, att stödet blir mer likvärdigt över landet vilket förhoppningsvis kan bidra till förbättrade möjligheter att på sikt leva i frihet från våld. Skyddat boende kan även vara en insats för personer som vill lämna organiserad brottslighet och bidra till att personer lämnar en kriminell livsstil, detta beskrivs närmare under rubriken konsekvenser för brottsligheten. Vilka konsekvenser författningsförslagen bedöms få för barn beskrivs nedan.

¹⁰⁴ Prop. 2023/24:31 s. 83.

¹⁰⁵ Prop. 2005/06:155, s. 43.

¹⁰⁶ Prop. 2023/24:31 s. 82-83.

3.9 Barnkonsekvensanalys

Inledning

Barn berörs på olika sätt av författningsförslagen och i detta avsnitt redogörs för huvuddelen av förslagen och vilka konsekvenser de bedöms få för barn.

Den föreslagna författningen syftar till att bidra till att insatsen ska hålla en god kvalitet och vara trygg och säker för de barn som vistas i boendena och skydda barn från att utsättas för fortsatt hot, våld eller andra övergrepp.

Förslagen förväntas få positiva konsekvenser för barns rättigheter. Barn påverkas även positivt av att den vårdnadshavaren som barnet är placerad tillsammans med får stöd och skydd.

Vilka barn berörs?

Förslagen berör barn (under 18 år) som vistas med en vårdnadshavare i ett skyddat boende. Barnen kan vara i olika ålder, ha olika individuella förutsättningar och vara av olika kön. Barn som tillsammans med sin förälder flyr från våld i hemmet kan själva ha blivit utsatta för hot, våld eller andra övergrepp, bevittnat våld eller på andra sätt upplevt våldet till exempel genom att barnet sett eller hört våldet. Våldsutsatthet kan få allvarliga konsekvenser såsom svårigheter i skolan och i relationer, samt utgöra en risk för barnets utveckling och hälsa.¹⁰⁷

Av Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boende i Sverige framgår att under perioden från den 31 juli 2018 till och med den 1 augusti 2019 bodde cirka 6 200 barn minst en natt på ett skyddat boendena. Kartläggningen visar vidare att de flesta skyddade boenden (92 procent) tar emot barn.

Genomgång av förslagets konsekvenser för barn

Socialstyrelsen har avgränsat analysen till följande förslag i den nya författningen

- Krav på systematiskt säkerhetsarbete (3 kap. 1 och 2 §§) och säkerhetsplanering (3 kap. 4 – 6 §§)
- Krav på lämplighetsbedömning (4 kap. 1 och 2 §§)
- Information till barn i samband med inskrivning (4 kap. 5 §)
- Individanpassat stöd till barn (AR till 3 kap. 1 b § socialtjänstförordningen)

¹⁰⁷ Se Kartläggning av brister och kunskapsluckor i skyddsnetet runt barn i skyddat boenden, Natalie Söderlind & Laura Korhonen Barnafriid (2022).

- Samverkan med socialnämnden (AR till 3 kap. 5 § SoL)
- Anpassning av bemanning (7 kap. 1 – 2 §§)
- Lokalernas utformning (8 kap. 1 § och AR till 3 kap. 3 a § SoF)

Barnkonventionens grundprinciper (artikel 2, 3, 6, och 12) utgör utgångspunkten för analysen, men även andra rättigheter i barnkonventionen aktualiseras som artikel 16, 19, 24, 27, 28 och 31.

I arbetet med att ta fram förslag till föreskrifter har Socialstyrelsen varit i kontakt med myndigheter och organisationer som arbetar med målgruppen barn som utsatts för eller bevittnat våld i nära relation. Socialstyrelsens har även tagit del av rapporter där barn i skyddat boende intervjuas.¹⁰⁸ Socialstyrelsen har dock inte inhämtat barns åsikter eller synpunkter direkt från barn.

Krav på systematiskt säkerhetsarbete och säkerhetsplanering

Barn i skyddade boenden kan själva ha varit utsatta för utsatta hot, våld eller andra övergrepp eller bevittnat våld mot en vårdnadshavare. Dessa förslag syftar till att upprätthålla tryggheten och säkerheten i boendet och förhindra att barnet utsätts för hot, våld eller andra övergrepp. På så sätt bedöms barns skydd mot våld och övergrepp (artikel 19) kunna stärkas.

Krav på lämplighetsbedömning

Förslagen syftar till att säkerställa att en kontroll görs av boendets lämplighet innan inskrivning för att säkerställa att det aktuella boendet kan tillgodose barnets behov av stöd och skydd. Förslagen bedöms vara utformade med hänsyn till barnets bästa (artikel 3.1) och syftar till att barn ska ges skydd mot fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp (artikel 19).

Information till barn i samband med inskrivning

Det har framkommit att barn som vistas i skyddat boende inte alltid får information, i samband med att de kommer till ett skyddat boende, om vad ett skyddat boende är och vad det kan innebära för barn att vara placerad på ett skyddat boende. Barn som själva har vistats i skyddade boenden har även lyft att de önskar mer information.¹⁰⁹ Brist på information riskerar bl.a. att leda till att barnets rätt till information inte tillgodoses och att barnet inte

¹⁰⁸ Bland annat Våldsutsatta barn på skyddat boende: mående, variationer, behov och önskemål av forskare Åsa Källström professor i socialt arbete och Min tur att berätta, Barns röster om att leva med våld, en rapport av Bris och Sveriges Stadsmissioner (2020).

¹⁰⁹ Se bl.a. Våldsutsatta barn på skyddat boende: mående, variationer, behov och önskemål, Åsa Källström professor i socialt arbete och Min tur att berätta, Barns röster om att leva med våld, en rapport av Bris och Sveriges Stadsmissioner (2020).

känner sig delaktig i det som händer.¹¹⁰ Det finns idag också skillnader mellan kommuner och skyddade boenden när det gäller information till medföljande barn.¹¹¹

Syftet med förslaget är att barnet ska förstå vad ett skyddat boende är och vad som kommer att hända under vistelsen, vilket bidrar till att barnet kan vara delaktig och känna sig trygg och säker. På så sätt bidrar förslaget till att säkerställa barnets rätt till information och delaktighet (artikel 12) tillgodoses.

Individanpassat stöd

Det följer av 3 kap. 3 § SoF att de insatser som görs ska anpassas till den enskildes individuella behov och förutsättningar. Särskilda behov av stöd kan finnas hos barn som vistas i boendet på grund av bland annat på grund av barnets ålder, funktionsnedsättning eller om det rör hedersrelaterat våld.¹¹² Att de stödinsatser som ges ska anpassas till barnets individuella behov och förutsättningar bedöms kunna bidra till barnets rätt till icke diskriminering (artikel 2). I allmänna råd till bestämmelsen ges exempel på vilket stöd som skyddade boenden bör kunna erbjuda barn. Det handlar exempelvis om stöd för att bearbeta upplevelser av hot, våld och andra övergrepp, stöd i att upprätthålla skolgång och en meningsfull fritid. Förslaget syftar till att bidra till barnets rätt till skydd från våld och övergrepp (artikel 19) samt rätten till lek och fritid (artikel 31) och utbildning (artikel 28).

Samverkan med socialnämnden

Det allmänna rådet innebär att den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende särskilt bör beakta behovet av samverkan för att säkerställa att barn får sina behov av hälso- och sjukvård och tandvård, skolgång, sysselsättning och fritidsaktiviteter tillgodosedda. Bristande samverkan på dessa områden kan leda till att det blir avbrott i barnets skolgång eller förskola.¹¹³ Forskning visar på stora brister bland annat när det gäller placerade barns hälsa och skolgång.¹¹⁴ Förslaget syftar till att bidra till att barnet rätt till bästa möjliga hälsa (artikel 24), rätt till utbildning (artikel 28) samt rätten till lek, vila och fritid (artikel 31) tillgodoses.

Anpassning av bemanning

Brister i bemanningen kan medföra risker för barn kopplat till tryggheten och säkerheten och leda till att barn inte får sina behov av stöd

¹¹⁰ Se SOU 2017:112 s. 23.

¹¹¹ Se prop. 2023/24:31 s. 72.

¹¹² Jfr SOU 2017:112 s. 184.

¹¹³ SOU 2017:112 s. 23.

¹¹⁴ Socialstyrelsen (2010), Social rapport 2010, s. 228.

tillgodosedda. Förslagen om vad bemanning ska säkerställa syftar bl.a. till att säkerställa att barnet skyddas från våld och övergrepp (artikel 19).

Lokalernas utformning

Att vistas i ett skyddat boende medför i de flesta fall inskränkningar i barnets rätt till privatliv (artikel 16). Barnet kan inte längre bo kvar i sitt hem och kanske behöver dela rum med sin vårdnadshavare och syskon. Om hotbilden är hög är det inte heller säkert att barnet kan fortsätta med sina fritidsaktiviteter, träffa kompisar och det kan bli avbrott i barnets skolgång. Det allmänna rådet om att skyddade boende som tar emot barn bör ha utrymmen för lek och sysselsättning som är anpassade efter olika åldrar förväntas öka förutsättningarna för att barn ges rätt till vila, fritid, lek och rekreation (artikel 31) under tiden barnet är placerat. Att boendet bör ha utrymmen som är lämpliga för skolarbete bedöms vidare kunna bidra till barnets rätt till utbildning (artikel 28).

Kravet på att boendets lokaler ska vara ändamålsenliga och det allmänna rådet om vad som bör beaktas vid bedömningen av vad som är tillräckliga skyddsanordningar syftar till att skydda barnet från våld och övergrepp (artikel 19) och att barnet ska uppnå en skälig levnadsnivå (artikel 27) under tiden i det skyddade boendet.

Konsekvenser för brottsligheten

Insatsen skyddat boende kan beviljas den som är eller har varit utsatta eller riskerar att utsättas för våld eller andra övergrepp eller hot om våld.¹¹⁵ Som nämnts ovan kan skyddat boende även vara en relevant insats för avhoppare från kriminella miljöer.

Författningsförslagen ställer krav på att bland annat personalens kompetens och bemanning ska anpassas till den eller de grupper som boendet tar emot vilket skulle kunna bidra till en mer ändamålsenlig insats exempelvis för avhoppare på skyddade boenden som tar emot den målgruppen. Detta skulle i sin tur kunna bidra till bekämpning och förebyggande av brott. Frågan om en särskild reglering för insatser till avhoppare från gängkriminalitet med mera bereds för närvarande inom Regeringskansliet.¹¹⁶

Forskningen visar att självskadebeteende och kriminalitet är vanligare bland barn som har utsatts för våld än bland andra barn. Det är även väl belagt att den som upplevt våld som barn löper ökad risk att som vuxen både utsättas eller utsätta andra för våld.¹¹⁷ Förslagen skulle även kunna bidra till att barn får mer en mer ändamålsenlig insats för problem som kan vara riskfaktorer för brottslighet senare i livet.

¹¹⁵ Se prop. 2023/24:31 s.83 f.

¹¹⁶ Se prop. 2023/24:31 s. 85 och 271.

¹¹⁷ Se prop. 2023/24:31 s. 271 och 335.

3.10 Åtgärder för att förslaget inte ska medföra mer långtgående kostnader/begränsningar än nödvändigt för att uppnå syftet

Vid framtagandet av den föreslagna författningen har Socialstyrelsen utformat bestämmelser så att de ger utrymme för flexibilitet och behovsanpassade lösningar när detta bedömts möjligt. Detta eftersom skyddade boenden tar emot olika målgrupper vars behov av stöd och skydd till viss del kan skilja sig åt. Skyddade boenden kan även vara olika utformade. Detta medför att krav kopplat till bland annat kompetens, bemanning och skyddsanordningar behöver anpassas till de grupper som verksamheten är avsedd för och verksamhetens utformning. Behovet av skyddsanordningar kan också variera bland annat beroende på var boendet är beläget.

De föreskrifter och allmänna råd som Socialstyrelsen föreslår bedöms nödvändiga för att insatsen ska vara av god kvalitet, vara jämlik över landet och trygg och säker för de som vistas i boendena

3.11 Bedömning av om förslagen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till EU

Socialstyrelsen bedömer att förslagen överensstämmer med Sveriges skyldigheter ur ett EU-rättsligt perspektiv.

4 Ikraftträdande, övergångsbestämmelser och informationsinsatser

4.1 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Socialstyrelsen anser att särskild hänsyn för ikraftträdandet behöver tas eftersom den som bedriver verksamhet i form av skyddat boende kan behöva viss tid för omställning av sin verksamhet för att uppfylla de krav och rekommendationer som förslaget innebär.

Författningen föreslås träda i kraft våren 2025.

Socialstyrelsen bedömer att det inte finns behov av några övergångsbestämmelser.

4.2 Informationsinsatser

Det kommer att finnas behov av informationsinsatser och Socialstyrelsen planerar att genomföra sådana i anslutning till att författningen träder i kraft.

4.3 Hur och när konsekvenserna av förslagen kan utvärderas

Socialstyrelsen har en beslutad process för uppföljning av författningar. Syftet med processen är att säkerställa att Socialstyrelsens författningar (föreskrifter och allmänna råd) följs upp på ett systematiskt sätt. Målet med processen är att identifiera och analysera eventuella behov av ändringar i Socialstyrelsens författningar i syfte att säkerställa att författningarna uppfyller krav på att vara aktuella och ändamålsenliga. Den föreslagna författningen kommer att följas upp i enlighet med denna process. Tidpunkten för uppföljning bestäms i samband med att beslut tas om de föreslagna föreskrifterna och allmänna råden.